

Pensioenfonds Vervoer

MVB halfjaarverslag
juli - december 2021

Pensioenfonds
Vervoer

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	03
2.	Uitsluitingsbeleid	07
3.	Engagement	15
4.	Corporate Governance	45
5.	Rapporteren	51
6.	Bijlagen	52

1. Inleiding

Pensioenfonds Vervoer vindt het belangrijk om beleggen op een maatschappelijk verantwoorde manier in te richten. Het beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) steunt op vijf instrumenten. Ieder half jaar brengt Pensioenfonds Vervoer verslag uit van de ontwikkelingen rondom de beleidspijlers en de stappen die zijn gezet in de verdere ontwikkeling van het verantwoord beleggingsbeleid. In deze rapportage leggen we verantwoording af over de inzet van verschillende MVB-instrumenten.

Wat houdt verantwoord beleggen in?

Pensioenfonds Vervoer is een lange termijn belegger en heeft als doelstelling een goed pensioen voor nu en voor later voor zijn deelnemers, de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden. Daarbij vindt het pensioenfonds het belangrijk rekening te houden met MVB. Pensioenfonds Vervoer stimuleert bedrijven waarin het belegt maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Op deze wijze geeft Pensioenfonds Vervoer invulling aan langetermijnwaardecreatie.

Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het MVB-beleid heeft Pensioenfonds Vervoer MVB overtuigingen en MVB thema's geformuleerd. Daarnaast maakt het pensioenfonds gebruik van de volgende internationale kaders:

- UN Global Compact¹
- Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Convenant voor Pensioenfondsen (IMVB Convenant)²
- OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen³
- UN Guiding Principles on Business and Human Rights⁴
- Principles for Responsible Investing (PRI)⁵
- Sustainable Development Goals (SDGs)⁶

¹ <https://www.unglobalcompact.org>

² <https://www.imvoconvenanten.nl/nl/pensioenfondsen/convenant>

³ <http://www.oecd.org/daf/inv/mne/48004323.pdf>

⁴ https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

⁵ <https://www.unpri.org>

⁶ <https://sdgs.un.org/goals>

Welke thema's kiest Pensioenfonds Vervoer?

Naast de bovenstaande uitgangspunten hanteert Pensioenfonds Vervoer de volgende thema's:

- Werknemersrechten
- CO₂/klimaatverandering
- Beloningsbeleid

Welke instrumenten gebruikt Pensioenfonds Vervoer?

Bij het in praktijk brengen van MVB-beleid, maakt Pensioenfonds Vervoer gebruik van verschillende instrumenten. Daarnaast screent Pensioenfonds Vervoer per kwartaal zijn beleggingsportefeuille. Dit ziet het pensioenfonds als een middel om vervolgens de instrumenten in te zetten:

1. Uitsluiting van:
  - producenten van controversiële wapens;
  - ondernemingen die op structurele wijze internationale normen, zoals UN Global Compact, schenden;
  - tabaksproducenten;
  - landen waar tegen de Verenigde Naties en/of Europese Unie majeure/substantiële sancties hebben ingesteld die gerelateerd zijn aan het schenden van fundamentele mensenrechten.
2. Daarnaast heeft Pensioenfonds Vervoer een restrictief beleid ten aanzien van steenkolen, teerzanden, schalie

- olie en -gas en winning van olie in Arctisch gebied (zie hoofdstuk 2);
3. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen (zie hoofdstuk 3);
  4. Corporate governance (zie hoofdstuk 4);
  5. Doelinvesteringen;
  6. ESG-integratie in beleggingsprocessen.

Reikwijdte van het verantwoord beleggen beleid

Daar waar mogelijk past Pensioenfonds Vervoer het MVB-beleid toe op de beleggingen. Dit geldt met name voor de beleggingscategorieën aandelen en bedrijfsobligaties. Het MVB-beleid van het pensioenfonds is van toepassing op de beleggingen in discretionaire mandaten. Wanneer het pensioenfonds gebruik maakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders, is het niet altijd mogelijk om het eigen MVB-beleid van Pensioenfonds Vervoer toe te passen.

Aandelen

Pensioenfonds Vervoer heeft meerdere aandelenmandaten. Voor de aandelenmandaten wordt gestemd op aandeelhoudersvergaderingen en wordt actief de dialoog gevoerd met de ondernemingen in de aandelenportefeuilles. Daarnaast sluit het pensioenfonds ondernemingen uit die de internationale normen schenden of controversiële wapens of tabak produceren. Daarnaast stelt Pensioenfonds Vervoer ook restricties ten aanzien van beleggen in steenkolen, teerzanden, schalieolie en -gas en winning in Arctisch gebied. Pensioenfonds Vervoer heeft specifieke ESG-benchmarks ontwikkeld voor een aantal aandelenmandaten. Deze hebben drie doelen:

- de CO₂ uitstoot van de ondernemingen moet ieder jaar 10% lager zijn dan de wereldwijde aandelenindex voor ontwikkelde landen;
- de portefeuille moet ieder jaar 10% beter scoren op gebied van werknemersrechten dan de wereldwijde aandelenindex;
- de gemiddelde ESG-score van de ondernemingen moet minimaal gelijk zijn aan de wereldwijde aandelenindex.

Bedrijfsobligaties

Pensioenfonds Vervoer belegt voor zijn bedrijfsobligaties voornamelijk in beleggingsmandaten. Dat betekent dat Pensioenfonds Vervoer een aantal MVB-instrumenten kan toepassen zoals het uitsluiten van controversiële wapens en ondernemingen die de internationale normen schenden. Ook tabaksproducenten worden uitgesloten bij de bedrijfsobligatiesportefeuilles en ook hier gelden restricties ten aanzien van steenkolen, teerzanden, schalie olie en -gas en winning in Arctisch gebied. Daarnaast wordt met de bedrijven de dialoog gevoerd zowel op het gebied van (mogelijke) schending van internationale normen als ook op

het gebied van specifieke thema's zoals klimaatverandering en werknemersrechten.

Staatsobligaties

Pensioenfonds Vervoer belegt ook in staatsleningen van opkomende landen. Voor deze beleggingsmandaten geldt dat er niet belegd mag worden in landen waar de Verenigde Naties (VN) en/of Europese Unie majeure/substantiële sancties tegen hebben ingesteld. Over het algemeen gaat het hier om overheden van landen die systematisch fundamentele mensenrechten schenden. Ook obligaties van aan dit land gerelateerde instanties en lagere overheden vallen onder deze uitsluitingen.

Doelinvesteringen

Doelinvesteringen zijn investeringen waarvan Pensioenfonds Vervoer verwacht dat ze bijdragen aan het verwezenlijken van de Sustainable Development Goals (SDGs) van de VN. Pensioenfonds Vervoer belegt € 32 miljoen (eind december 2021) in het Actiam-FMO SME Finance Fund dat leningen verstrekt aan financiële instellingen in opkomende- en ontwikkelingslanden. Een voorwaarde voor het verstrekken van een lening is dat deze wordt gebruikt voor het verstrekken van MKB-kredieten. Klik [hier](#) voor meer achtergrondinformatie⁷.

ESG Integratie

ESG-integratie betekent dat we in het beleggingsproces ook rekening houden met environmental, social & governance zaken (gezamenlijk: ESG). Pensioenfonds Vervoer bevrage al zijn vermogensbeheerders over de wijze waarop zij ESG integratie beoefenen en spoort hen waar nodig aan om hierin verdere stappen te zetten. Mede door gesprekken met Pensioenfonds Vervoer zijn inmiddels alle vermogensbeheerders die mandaten beheren voor Pensioenfonds Vervoer ondertekenaar van de PRI.

Pensioenfonds Vervoer vraagt elk jaar de PRI beoordelingen op bij zijn vermogensbeheerders. In 2021 heeft de PRI een grote revisie gedaan op de jaarlijkse PRI vragenlijst. Dit heeft ertoe geleid dat de PRI in 2021 geen beoordelingen heeft gegeven aan de ondertekenaars van de PRI. De beoordelingen worden in 2022 verwacht.

Due diligence op MVB beleid

Pensioenfonds Vervoer heeft in juni 2021 een due diligence beleid opgesteld in lijn met de vereisten van het IMVB-convenant voor pensioenfondsen. Dit beleid is als bijlage toegevoegd aan het MVB-beleid van Pensioenfonds Vervoer dat terug te vinden is op de website. Pensioenfonds Vervoer heeft Achmea IM aangesteld als ESG dienstverlener en heeft Achmea IM de opdracht gegeven om uitvoering te geven aan het MVB-beleid. Uit hoofde daarvan voert Achmea IM onder andere het due diligence beleid uit en geeft zij uitvoering aan de stem- en engagement activiteiten. Periodiek legt Achmea IM verantwoording af aan Pensioenfonds Vervoer.

⁷ https://www.actiam.com/49dbe2/siteassets/6_fondsen/impact-investing/actiam-fmo-sme-finance-fund-i/smeff-responsibility-impact-report-2019-public.pdf

Door onze beleggingsportefeuille (wereldwijde aandelen en bedrijfsobligaties) te screenen identificeren wij (potentiële) negatieve impact op de samenleving en het milieu. Dit zijn de belangrijkste (potentiële) ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending.

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtsgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving en/of het milieu. De thematische aandachtsgebieden van Pensioenfonds Vervoer zijn mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie.

Wanneer er een (potentiële) negatieve impact wordt geïdentificeerd, gaan wij de dialoog aan met de onderneming. Als na verloop van tijd blijkt dat een onderneming geen progressie maakt in het voorkomen/verhelpen van de negatieve impact, gaan wij over tot het uitsluiten van de onderneming. Daarnaast is een aantal ondernemingen al op voorhand uitgesloten in verband met structurele schendingen en het niet openstaan voor dialoog om de schending op te heffen. De resultaten van de due diligence screening en de actie die is ondernomen door het pensioenfonds staan vermeld in onderstaande tabel:

TABEL 1.1

Per 31-12-2021	Aantal ondernemingen uitgesloten op normatieve gronden	Nieuw normatieve dialogen H2 2021
Mensenrechten	21	10
Arbeidsnormen	3	9
Milieu	3	10
Anti-corruptie	0	8

In hoofdstuk 2.4 van dit MVB halfjaarverslag is terug te vinden welke ondernemingen zijn uitgesloten en is tevens aangegeven op basis van welke norm en schending dit plaatsvond. In hoofdstuk 3 van dit MVB-halfjaarverslag staat de voortgang van het normatieve engagement programma vermeld. In hoofdstuk 3.4 staan per thematisch aandachtsgebied de namen vermeld van de ondernemingen waarmee de dialoog is gestart.

⁸ <https://vds.issgovernance.com/vds-staging/#/MTQwMjc3Nw==/>

Hoe legt Pensioenfonds Vervoer verantwoording af?

Pensioenfonds Vervoer publiceert ieder half jaar een MVB-rapportage. De rapportage is toegankelijk via de website van Pensioenfonds Vervoer. Daarnaast staan op deze website de volgende documenten:

- Verantwoord beleggen beleid;
- Stembeleid;
- Verslag verantwoord en betrokken aandeelhouderschap;
- [Vote Disclosure Systeem](#)⁸ ten aanzien van steminstructies. U kunt hier zien hoe per aandeelhoudersvergadering is gestemd.

Recente ontwikkelingen

Klimaatrisicobeleid toegevoegd aan MVB-beleid

Pensioenfonds Vervoer heeft klimaatambities en doelstellingen vastgesteld. Deze zijn opgenomen in het MVB-beleid.

In 2021 heeft Pensioenfonds Vervoer het klimaatrisicobeleid vastgesteld. Dit beleid is een integraal onderdeel van het MVB-beleid. Het doel hiervan is om op een gestructureerde wijze risico's en kansen van het klimaatrisico te identificeren, risico's te mitigeren en/of kansen te benutten en de impact van het beleid te meten en hierover te rapporteren.

Aanvullende uitsluitingscriteria voor bepaalde fossiele brandstoffen

Steenkolen

Pensioenfonds Vervoer heeft het restrictieve beleid ten aanzien van bepaalde fossiele brandstoffen aangescherpt. Zo worden ondernemingen die meer dan 5% omzet halen uit steenkool uitgesloten, waar dit voorheen 30% was. Dit geldt ook voor ondernemingen waarvan de elektriciteitsopwekking uit steenkolen bestaat.

Teerzanden, schalieolie en -gas en olie- en gaswinning in het Arctisch gebied

Pensioenfonds Vervoer hanteert een restrictief beleid ten aanzien van schalieolie en -gas en ten aanzien van het winnen van olie en gas in het Arctisch gebied. Ook voor teerzanden is dit beleid is nu aangescherpt per 1 februari 2022.

Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als:

1. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de winning van teerzand olie (voorheen 30%);
2. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de winning van schalieolie en/of -gas (nieuwe toevoeging welke van kracht gaat in 2022);
3. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de winning van olie en gas in het Arctisch gebied.

gebied (nieuwe toevoeging welke van kracht gaat in 2022).

Behaalde MVB doelen in 2021

In het MVB-beleid dat in 2020 is opgesteld heeft Pensioenfonds Vervoer korte termijn doelstellingen geformuleerd voor de periode van 2021 tot en met 2023. De volgende doelstellingen zijn in 2021 behaald:

- Pensioenfonds Vervoer heeft onderzocht of het landenuitsluitingsbeleid aangescherpt kan worden door objectieve criteria op landen toe te passen rond naleven van mensenrechten, arbeidsnormen en anti-corruptie. Naar aanleiding van het onderzoek is het landenuitsluitingsbeleid aangescherpt door naast de VN-sanctielijst nu ook de EU-sanctielijst te gebruiken bij het opstellen van de landenuitsluitingslijst.
- Pensioenfonds Vervoer heeft een klimaatbeleid ontwikkeld waarbij specifiek aandacht wordt gegeven aan het beheersen van klimaatrisico's. Dit is opgesteld aan de hand van het eerder uitgevoerde onderzoek over klimaatrisico's. Het klimaatrisicobeleid is vanaf december 2021 geïntegreerd in het MVB-beleid.
- Pensioenfonds Vervoer heeft de transparantie vergroot over MVB-ontwikkelingen en de inzet van MVB en instrumenten door halfjaarlijks te rapporteren over de voortgang in het MVB-halfjaarverslag.

De overige MVB doelstellingen, zoals herijken van de ESG-randvoorwaarden van de bestaande multi-factor ESG aandelenbenchmarks en het aanscherpen en implementeren van ESG-integratie bij portefeuillemanagers conform het MVB-beleid van Pensioenfonds Vervoer zullen in 2022 en 2023 verder ingevuld worden.

CO₂ intensiteit van de beleggingsportefeuille

In de onderstaande tabel wordt het verloop van de CO₂-intensiteit over de liquide beleggingsportefeuilles aangegeven (aandelen- en vastrentende waarde portefeuilles). Met de CO₂-intensiteit wordt de blootstelling van de portefeuille aan CO₂-intensieve bedrijven inzichtelijk gemaakt.

De CO₂-intensiteit wordt voor de individuele ondernemingen bepaald door de CO₂-emissies^{9,10} van een onderneming te corrigeren voor de gegeneerde omzet (in miljoen USD). De CO₂-intensiteit van de portefeuille wordt bepaald aan de hand van de gewogen gemiddelde CO₂-intensiteit methodiek (weighted average carbon intensity). Waarbij de CO₂-intensiteit (tCO₂ per miljoen dollar omzet) van een onderneming op basis van het portfoliogewicht toegekend wordt aan de portefeuille.

Op de Y-as wordt de CO₂-intensiteit aangegeven. In februari 2021 is een scherpe daling te zien in de grafiek. Dit is het gevolg van het implementeren van het restrictieve uitsluitingsbeleid ten aanzien van steenkolen en teerzanden.

FIGUUR 1.1

⁹ De CO₂-emissies betreffen CO₂-equivalenten. Om de invloed van de verschillende broeikasgassen te kunnen optellen, worden de emissiecijfers omgerekend naar zogeheten CO₂-equivalenten. Deze broeikasgassen zijn gedefinieerd in het verdrag van Kyoto en betreffen: koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄), stikstofoxide (N₂O), fluorkoolwaterstoffen (HFK's), perfluorkoolstoffen (PCF's), zwavelhexafluoride (SF₆) en stikstoftrifluoride (NF₃)

¹⁰ Het broeikasgasprotocol maakt op basis van de herkomst van een broeikasgas onderscheid in verschillende scopes: scope 1 (directe CO₂-emissies), scope 2 (indirecte CO₂-emissies door opwekking van gekochte en verbruikte elektriciteit of warmte.) en scope 3 (CO₂-emissies in de gehele levenscyclus van alle producten die het bedrijf koopt, vervaardigt en/of verkoopt). De CO₂-intensiteit van de portefeuilles is gebaseerd op de scope 1+2 emissies van de ondernemingen in portefeuille.

2. Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom Pensioenfonds Vervoer ervoor kiest om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kiest het pensioenfonds ervoor om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming een controversieel product als kernactiviteit voert, is een engagementtraject niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert Pensioenfonds Vervoer op voorhand een uitsluitingsbeleid.

Daarnaast worden ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen schenden bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie en bij achterblijvende engagementresultaten uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het Global Compact en de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen de basis. Het uitsluitingsbeleid van Pensioenfonds Vervoer richt zich op vijf criteria, namelijk producenten van controversiële wapens, tabaksproducenten, bedrijven die die meer dan 30% van hun omzet halen uit kolen of uit de winning van olie uit teerzanden en structurele schenders van het UN Global Compact. Daarnaast sluit Pensioenfonds Vervoer landen uit die op structurele wijze de fundamentele rechten van burgers schenden.

2.1. Controversiële wapens

Voor Pensioenfonds Vervoer zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende wapens:

1. Nucleaire wapens;
2. Biologische wapens;
3. Chemische wapens;
4. Antipersoonsmijnen;
5. Clustermunitie.

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Pensioenfonds Vervoer aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website.

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele beleggingsuniversum.

Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt, leidt dit tot uitsluiting in de portefeuille van Pensioenfonds Vervoer.

Verbod beleggen in clustermunitie

Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond. Er zijn in het afgelopen jaar geen relevante ontwikkelingen geweest. De ondernemingen op de lijst zijn voornamelijk hetzelfde als op de definitieve lijst van 2021. Op basis van deze informatie en de criteria van artikel 21a Besluit Marktmissbruik komt de AFM tot de volgende voorlopige indicatieve uitsluitingslijst voor 2022:

1. Poongsan Corporation (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie
2. Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd. (China) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie
3. LIG Nex1 Co Ltd. (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie

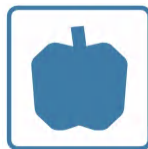
Uitsluiting controversiële wapens

Op basis van het beleid ten aanzien van controversiële wapens sluit Pensioenfonds Vervoer de volgende ondernemingen uit. Deze lijst is van toepassing per 1 februari 2022.

- AECOM
- Aerojet Rocketdyne Holdings Inc
- Airbus Group SE
- Akka Technologies
- AMETEK, Inc.
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- Aryt Industries Ltd
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems PLC
- Bharat Dynamics Limited
- Boeing Co/The
- Booz Allen Hamilton Holding Corp
- Brookfield Asset Management Inc. Class A
- Brookfield Business Partners L.P.
- BWX Technologies Inc
- CACI International Inc
- China Aerospace Science & Industry Group Corp.
- China Aerospace Science & Technology Corp.
- China National Nuclear Corp.
- China North Industries Corp.
- China North Industries Group Corp., Ltd.
- China Poly Group Co., Ltd.
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd.
- CNIM Group SA
- Cohort PLC
- Constructions Industrielles de la Mediterranee SA
- Eaton Corporation plc
- Elbit Systems Ltd
- Fluor Corp
- Fortive Corp.
- General Dynamics Corp
- GP Strategies Corp
- Hitachi Zosen Corp
- Honeywell International Inc
- Huntington Ingalls Industries Inc
- IndiaMART InterMESH Ltd.
- Jacobs Engineering Group Inc
- KBR, Inc.
- Kier Group plc
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
- L3Harris Technologies Inc
- Larsen & Toubro Ltd
- Learning Technologies Group Plc
- Leidos Holdings Inc
- Leonardo SpA
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corp
- Lumibird
- Moog Inc
- Morgan Sindall Group plc
- Motovilihinskie zavody PAO
- MTAR Technologies Ltd.

- Northrop Grumman Corp
- Parsons Corporation
- Poongsan Corp
- Poongsan Holdings Corp
- Premier Explosives Ltd
- Rolls-Royce Holdings PLC
- S&T Dynamics Co Ltd
- S&T Holdings Co Ltd
- Safran SA
- Sandhar Technologies Ltd.
- Science Applications International corp
- Serco Group PLC
- SGL Carbon SE
- Solar Industries India Ltd.
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
- Steel Partners Holdings LP
- Textron Inc
- Thales SA
- Ultra Electronics Holdings PLC
- Walchandnagar Industries Ltd
- Wartsila Oyj Abp

Per 1 februari 2022 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens.

2.2. Tabaksproducenten

Pensioenfonds Vervoer kiest er voor om tabaksproducenten uit te sluiten van beleggingen. Naar aanleiding van een deelnemersonderzoek heeft het pensioenfonds besloten niet langer te willen beleggen in tabaksproducenten.

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 februari 2022 de volgende ondernemingen aangemerkt als tabaksproducent¹¹:

- 22nd Century Group Inc
- Adris Grupa DD
- Al Eqbal Co for Investment PLC
- Alliance One International Inc
- Altria Group Inc
- British American Tobacco Malaysia Bhd
- British American Tobacco PLC
- Coka Duvanska Industrija AD Coka
- Compania de Distribucion Integral Logista Holdings SAU
- Duvanski Kombinat AD Podgorica
- Eastern Tobacco
- Electronic Cigarettes International Group Ltd
- Fabrika Duhana Sarajevo DD Sarajevo
- Fabrika Duvana AD Banja Luka
- Godfrey Phillips India Ltd

¹¹ Bron: Achmea Investment Management, Bloomberg

- Golden Tobacco Ltd
- Gudang Garam Tbk PT
- HM SAMPOERNA TBK PT
- Hrvatski Duhani DD
- Huabao International Holdings Ltd
- Imperial Brands PLC
- ITC Ltd
- Japan Tobacco Inc
- Karelia Tobacco Co Inc SA
- Khyber Tobacco Co Ltd
- Kothari Products Ltd
- KT&G Corp
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Ltd
- Philip Morris International Inc
- PTFC Redevelopment Corp
- Reinet Investments SCA
- RLX Technology, Inc.
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Shanghai Industrial Holdings Ltd
- Sinnar Bidi Udyog Ltd
- Smokefree Innotec Inc
- Smoore International Holdings Ltd.
- Societe Ivoirienne des Tabacs SA
- Strumica Tabak AD Strumica
- Swedish Match AB
- Tabak ad Nis
- TSL Ltd/Zimbabwe
- Turning Point Brands, Inc.
- Union Tobacco & Cigarette Industries
- Universal Corp/VA
- Vector Group Ltd
- VST Industries Ltd
- Wismilak Inti Makmur Tbk PT

2.3. Thermisch steenkool, teerzanden, schalie olie- en gas en Arctische olie- en gas

Pensioenfonds Vervoer ziet de schade en overlast door klimaatverandering toenemen. Binnen zijn eigen beleggingsportefeuille sluit Pensioenfonds Vervoer daarom de meest vervuilende kolenbedrijven uit. Pensioenfonds Vervoer belegt niet meer in bedrijven die meer dan 5% van hun omzet halen uit steenkolen of uit de winning van olie uit teerzanden. Pensioenfonds Vervoer wil bijdragen aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige samenleving. Investeren in deze steenkolenbedrijven en verwerkers van teerzand past daar niet bij.

Thermisch steenkool

Pensioenfonds Vervoer geeft in zijn beleid prioriteit aan de sectoren waar de meeste impact op klimaatverandering gemaakt kan worden. Met 30% van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen zijn steenkolen de meest vervuilende fossiele brandstof. Steenkolen worden voornamelijk gebruikt voor elektriciteitsopwekking en zijn verantwoordelijk voor 27% van de CO₂ uitstoot¹².

Teerzanden

Teerzanden hebben de hoogste klimaatimpact van alle vormen van olieproductie. Ten opzichte van conventionele winningsmethoden kost het 2 tot 3 keer meer energie om de olie uit de grondlagen te filteren. Bij de winning van olie uit teerzand komen meer kankerverwekkende stoffen vrij dan bij conventionele oliewinningsmethodes. Grote gebieden ongerept bos moeten wijken voor de open mijnen, die tot 80 meter diep kunnen worden.

Uitsluiting thermisch steenkool en teerzanden

Aan de hand van MSCI ESG data is vastgesteld of ondernemingen op basis van omzetcijfers een blootstelling van meer dan 5% hebben naar thermisch steenkool en teerzanden gerelateerde activiteiten. Wanneer het meer dan 5% is, overschrijdt de onderneming de in het beleid gedefinieerde ondergrens van 'direct uitsluiten'.

Uitsluiten schalie olie en -gas en winning in Arctisch gebied

Pensioenfonds Vervoer hanteert tevens een restrictief beleid ten aanzien van schalie olie en -gas en ten aanzien van het winnen van olie en gas in het Arctisch gebied. Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als:

¹² <https://www.iea.org/reports/global-energy-co2-status-report-2019/emissions>

- De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de winning van schalie olie en -gas.
- De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de winning van olie en gas in het Arctisch gebied.

Voor de High Yield portefeuilles worden deze uitsluitingen in de loop van 2022 ingevoerd. Voor de overige portefeuilles worden deze uitsluitingen per 1 februari 2022 ingevoerd.

Per 1 februari 2022 zijn de ondernemingen in onderstaande tabel uitgesloten van belegging.

- ABOITIZ EQUITY VENTURES INC
- Aboitiz Power Corp
- ABU DHABI NATIONAL ENERG
- Adani Power Limited
- ADANI TRANSMISSION LIMITED
- Adaro Energy Tbk Pt
- AES Corporation
- African Rainbow Minerals Limited
- AGL Energy Limited
- Aksa Akrilik Kimya Sanayii As
- Aksa Enerji Uretim Anonim Sirketi
- ALBIOMA SA
- Allele, Inc.
- Alliance Resource Operating Partners, L.P.
- Alliant Energy Corp
- Ameren Corporation
- AMERICAN ELECTRIC POWER COMPANY INC
- ANGLO AMERICAN PLC
- ANTERO RESOURCES CORPORATION
- APA CORPORATION
- ARC RESOURCES LTD.
- ARCH RESOURCES, INC.
- ASCENT RESOURCES UTICA HOLDINGS, LLC
- ASTRA INTERNATIONAL TBK PT
- Athabasca Oil Corporation
- AYALA CORPORATION
- Banpu Plc
- BAYTEX ENERGY CORP.
- BERKSHIRE HATHAWAY ENERGY COMPANY
- BIRCHCLIFF ENERGY LTD.
- Black Hills Corporation
- Bukit Asam Tbk
- Bulgarian Energy Holding EAD
- CALIFORNIA RESOURCES CORPORATION
- CALLON PETROLEUM COMPANY
- Canadian Natural Resources Limited
- Capital Power Corporation
- Cenovus Energy Inc.
- CENTENNIAL RESOURCE DEVELOPMENT, INC.
- CENTENNIAL RESOURCE PRODUCTION, LLC
- CENTERPOINT ENERGY, INC.
- Cesc Ltd
- CEZ AS
- CHESAPEAKE ENERGY CORPORATION
- CHEVRON CORPORATION
- China Coal Energy Co Ltd
- China Coal Energy Company Limited
- CHINA LONGYUAN POWER GROUP CORP LTD
- China Power International Develop
- China Resources Power Holdings Co Ltd
- China Shenhua Energy Co Ltd
- China Shenhua Energy Company Limited
- CHUBU ELECTRIC POWER CO INC
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- CIMIC GROUP LIMITED
- CLP Holdings Limited
- CMS ENERGY CORP
- CNX RESOURCES CORPORATION
- Coal India
- COLBUN SA
- Comision Federal de Electricidad
- COMSTOCK RESOURCES, INC.
- CONCHO RESOURCES INC
- CONOCOPHILLIPS
- Consol Energy Inc.
- CONTANGO OIL & GAS COMPANY
- CONTINENTAL RESOURCES, INC.
- ContourGlobal PLC
- ContourGlobal Power Holdings S.A.
- Coronado Global Resources Inc
- Coterra Energy Inc.
- CRESCENT POINT ENERGY CORP.
- CREW ENERGY INC.
- Datang Internatnl Power Generation Co
- DEVON ENERGY CORPORATION
- DIAMONDBACK ENERGY INC
- Dmci Holdings Inc.
- DOMINION ENERGY IN
- DTE ENERGY CO
- DUKE ENERGY CORP
- EDP ENERGIAS DE PORTUGAL SA
- Electric Power Development Co., Ltd.
- ELECTRICITY GENERATING PUBLIC COMPANY LIMITED
- EMERA INC
- Empresa Electrica Cochrane SpA
- EnBW Energie Baden-Wuerttemberg
- Enea Spolka Akcyjna
- ENEL CHILE SA
- Enel Generacion Chile S.A.
- Energa Spolka Akcyjna
- Enerplus Corporation
- ENGIE BRASIL ENERGIA SA
- Engie Energia Chile S.A.
- ENGIE ENERGIA CHILE SA
- EOG RESOURCES INC
- EQT CORPORATION
- Eskom Holdings Soc Limited
- Evergy, Inc.
- EWE AG
- Exxaro Resources Ltd
- FIRST PACIFIC COMPANY LIMITED
- FIRSTENERGY CORP
- FLORIDA GAS TRANSMISSION COMPANY, LLC
- GD Power Development Co Ltd
- Genesis Energy Limited

- GENTING BERHAD
- GEO Energy Resources Ltd
- GLOBAL POWER SYNERGY PCL
- Glow Energy Pcl
- GUANGDONG INVESTMENT LTD
- GUANGHUI ENERGY CO LTD
- Gujarat Mineral Development Corporation Limited
- HESS CORP
- HK Electric Investments & HK E
- HK Electric Investments & Hk Electric Investments Ltd.
- Hokkaido Electric Power Company, Incorporated
- Hokuriku Electric Power Company
- Huadian Power International Corp Ltd
- Huadian Power International Corporation Limited
- Huaneng Power International Inc
- Huaneng Power International, Inc.
- Idacorp, Inc.
- IMPERIAL OIL LTD
- Indo Tambangraya Megah Tbk Pt
- INDONESIA ASAHAN ALUMINI
- INNER MONGOLIA FINCL INVESTMENT GRP
- Inner Mongolia Yitai Coal Co Ltd
- INTER RAO YEES PAO
- Japan Petroleum Exploration Co
- Jardine Cycle & Carriage Limited
- JARDINE MATHESON HOLDINGS LTD
- Jastrzebska Spolka Weglowa Spolka Akcyjna
- Jindal Steel And Power Limited
- KANSAI ELECTRIC POWER CO INC
- KINDER MORGAN INC
- KOREA ELECTRIC POWER CORP
- KYUSHU ELECTRIC POWER
- LAREDO PETROLEUM, INC
- Magnolia Oil & Gas Corp
- MAGNOLIA OIL & GAS OPERATING LLC
- Manila Electric Co
- MARATHON OIL CORPORATION
- MATADOR RESOURCES COMPANY
- MEG Energy Corp.
- MGE ENERGY, INC.
- MURPHY OIL CORPORATION
- NATIONAL FUEL GAS COMPANY
- NEW HOPE CORPORATION LIMITED
- NextEra Energy Inc
- NGPL PIPECO LLC
- NISOURCE NEW
- NK ROSNEFT' PAO
- NORTHERN OIL AND GAS, INC.
- Northwestern Corporation
- NRG Energy, Inc.
- OASIS PETROLEUM INC.
- OCCIDENTAL PETROLEUM CORP
- Oci Company Ltd.
- OGE ENERGY CORP
- Ogc-2 Pao
- Origin Energy Limited
- Otter Tail Corporation
- OVINTIV INC.
- PARAMOUNT RESOURCES LTD.
- PARSLEY ENERGY LLC/FINAN
- PDC ENERGY, INC.
- Peabody Energy Corporation
- PEYTO EXPLORATION & DEVELOPMENT CORP.
- PGE POLSKA GRUPA ENERGETYCZNA SPOLKA AKCYJNA
- PINNACLE WEST CAPITAL CORP
- PIONEER NATURAL RESOURCES CO
- Pnm Resources, Inc.
- Portland General Electric Company
- POWER ASSETS HOLDINGS LTD
- PPL Corporation
- PRAIRIESKY ROYALTY LTD.
- Pt Bumi Resources Tbk
- PT Cikarang Listrindo Tbk
- Pt Delta Dunia Makmur Tbk
- Pt Harum Energy Tbk
- Pt Indika Energy Tbk
- PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
- PUGET ENERGY, INC.
- QEP RESOURCES, INC.
- RANGE RESOURCES CORPORATION
- RATCH GROUP PUBLIC COMPANY LIMITED
- Reliance Power Limited
- RUBY PIPELINE, L.L.C.
- RWE AG
- SDIC Power Holding
- Sembcorp Industries Ltd
- Shaanxi Coal Industry Co Ltd
- Shanghai Datun Energy Resources Co., Ltd.
- SHANGHAI ELECTRIC POWER CO LTD
- Shanxi Lu'An Env.Energy Dev.Co.Ltd
- SHANXI XISHAN COAL & EL POWER
- SHENERGY CO LTD
- Shenzhen Energy Group Co Ltd
- Shikoku Electric Power Company, Incorporated
- SM ENERGY COMPANY
- SOUTHERN CO
- SOUTHWESTERN ENERGY COMPANY
- Suncor Energy Inc.
- TAMPA ELECTRIC COMPANY
- Tata Power Co Ltd
- TATNEFT' PAO
- TAURON POLSKA ENERGIA SA
- TBEA CO LTD
- Teck Resources Ltd
- TELLURIAN INC.
- Tenaga Nasional Bhd
- Tennessee Valley Authority
- THE ISRAEL ELECTRIC CORP. LTD.
- The Okinawa Electric Power Company, Incorporated
- Tian Di Science & Technology C
- Tohoku Electric Power Company, Incorporated
- TOKYO ELECTRIC POWER COMPANY HLDS INC
- Torrent Power Limited
- TOURMALINE OIL CORP.
- TransAlta Corporation
- TUCSON ELECTRIC POWER COMPANY
- United Tractors Tbk Pt
- Vectren Corporation

- VEDANTA LTD
- Vedanta Resources Plc
- VISTRA CORP
- Washington H. Soul Pattinson And Co. Ltd.
- WEC ENERGY GROUP
- WHITEHAVEN COAL LIMITED
- WHITING PETROLEUM CORPORATION
- WPX ENERGY, INC.
- XCEL ENERGY INC
- Yang Quan Coal Industry (Group) Co., Ltd.
- Yanzhou Coal Mining Co Ltd
- Yanzhou Coal Mining Company Limited
- Zhejiang Zheneng Electric Power

2.4. Schenders van internationale normen

Pensioenfonds Vervoer vindt ook dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert het pensioenfonds een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het 'UN Global Compact', de 'OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen' en de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights'. De OESO richtlijnen onderscheiden, naast de vier genoemde thema's, ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De *UN Guiding Principles* geven handvatten voor staten en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

Vaststelling uitsluitingen

ISS ESG stelt jaarlijks vast welke ondernemingen betrokken zijn bij schendingen van deze internationale normen. Leidraad hierbij zijn de principes van het UN Global Compact op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen en anticorruptie. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum van aandelen en bedrijfsobligaties.

Wanneer het onderzoeksbureau heeft geverifieerd dat een onderneming een schending pleegt op één van bovengenoemde principes kan dit aanleiding zijn om met de onderneming in dialoog te gaan. Pensioenfonds Vervoer spreekt van een structurele schending wanneer de schending ook na dialoog van ten minste twee jaar nog niet (in voldoende mate) is opgeheven. Dan kan Pensioenfonds Vervoer overgaan tot uitsluiting van de onderneming.

Pensioenfonds Vervoer neemt de volgende elementen mee in de afweging om een onderneming uit te sluiten:

- ernst van de schending;
- bereidheid van onderneming om in dialoog te gaan met Pensioenfonds Vervoer, en
- de maatregelen die de onderneming treft om de schending op te heffen.

Beleggingen in uitgesloten ondernemingen worden verkocht. Nieuwe aandelen of obligaties worden niet aangekocht zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Bij een geverifieerde opheffing van de schending wordt de onderneming van de uitsluitingslijst verwijderd.

Uitsluiting structurele Global Compact schenders

Per 1 februari 2022 zijn wereldwijd 28 ondernemingen voor beleggingen uitgesloten van het relevante beleggingsuniversum vanwege structurele schendingen van internationaal breed geaccepteerde normen. Zie tabel 2.4.1 voor het volledige overzicht.

TABEL 2.4.1 UITSLUITINGSLIJST STRUCTURELE NORMSCHENDERS PER 1 FEBRUARI 2022¹

Onderneming	Norm	Schending
Altice Europe	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Altice Financing SA	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Altice Finco SA	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Altice Luxembourg SA	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
B Communications LTD	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Bank Hapoalim	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Bank Leumi Le-Israel	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Bezeq The Israeli Telecom Co	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking

CELLCOM ISRAEL	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Centrais Eletricas Brasileiras S.A.- Eletrobras	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Centrais Eletricas Brasileiras SA- Eletrobras Pfd B	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Companhia Energetica de Minas Gerais- CEMIG	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Enbridge, Inc.	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Energy Transfer LP / Energy Transfer Operating LP	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Export-Import Bank of India	Milieu	Milieuvervuiling
Harel Insurance Investments & Financial Services Ltd.	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Marathon Petroleum Corp.	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Mizrahi-Tefahot Bank	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Partner Communications Co. Ltd / PARTNER COMMU ADR	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Phillips 66 / Phillips 66 Partners LP	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
POSCO / POSCO ADR	Arbeidsnormen	Obstructie vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
Power Construction Corporation of China, Ltd	Milieu	Milieuvervuiling
Station Casinos LLC	Arbeidsnormen	Obstructie vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
Sumitomo Chemical Co	Milieu	Milieuvervuiling
Sunoco Logistics Partners Operations LP	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Syngenta AG	Milieu	Milieuvervuiling
Vale S.A.	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
XPO Logistics	Arbeidsnormen	Arbeidsomstandigheden

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

2.5. Uitsluiten landen

Pensioenfonds Vervoer sluit overheden uit als de Verenigde Naties en/of Europese Unie majeure/substantiële sancties tegen de centrale overheid van één bepaald land hebben ingesteld. Over het algemeen schenden de overheden van dergelijke landen systematisch de fundamentele mensenrechten van hun burgers. Uitsluiting van overheden past het pensioenfonds toe op alle aan deze overheid direct gerelateerde beleggingsinstrumenten, zoals staatsobligaties. Ook obligaties van aan de staat gerelateerde instanties en lagere overheden van het desbetreffende land vallen onder de uitsluiting.

Zie onderstaand de uitsluitingslijst voor landen:

- Central African Republic
- Iran
- Myanmar
- Noord Korea
- Somalië
- Sudan
- Syrië
- Zimbabwe

3. Engagement

Een onderneming is onder meer gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan op gespannen voet komen te staan met internationale richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen, zoals het Global Compact, de OESO Richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights.

Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en ook Pensioenfonds Vervoer dat richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat Pensioenfonds Vervoer in dialoog met ondernemingen. Het doel is het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, langetermijnwaardecreatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Pensioenfonds Vervoer gaat in gesprek met ondernemingen over langetermijnwaardecreatie. Zo draagt Pensioenfonds Vervoer bij aan het bewaken van het juiste evenwicht.

3.1. Dialoog en de minimale uitgangspunten

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, langetermijnwaardecreatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. wij spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes zoals mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen of anticorruptie schenden (Normatief engagement).
2. wij spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard (Thematisch engagement).
3. wij spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Sociale, Milieu, en Goed Bestuurskwesties Dit doen wij veelal in collectief verband. (ESG Nederland).

De doelstellingen

De verschillende type dialogen hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de verschillende vormen geldt dat engagement een zaak van lange adem is. Voor diverse trajecten wordt uitgegaan van een looptijd van drie jaar. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij Pensioenfonds Vervoer op voorhand niet belegt in ondernemingen die ter discussie staan, spoort Pensioenfonds Vervoer als aandeelhouder of obligatiehouder in engagement gesprekken het management juist actief aan om het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media.

In de praktijk leiden deze schendingen ook vaker tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren wij uit in samenwerking met ISS ESG.

Om tot een selectie van ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagement programma, wordt een

due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt ieder kwartaal gecontroleerd op schendingen van één of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding principles on Business & Human Rights door ISS ESG. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een dialoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze ondernemingen gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld lokale bevolking ter sprake komen.

Thematische engagement heeft een andere doelgroep dan normatief engagement. Hier staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. Het Thematisch engagement programma bestaat uit circa 10 thema's en is gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele ondernemingen waarin Pensioenfonds Vervoer belegt. Bij de keuze van een thema spelen de volgende zaken een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de Beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succes kans voor slagen van de dialoog.

In **ESG Nederland** engagement is het pensioenfonds in gesprek met de belangrijkste Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingenseizoen. Deze dialogen vinden veelal in collectief verband plaats in samenwerking met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse corporate governance platform voor institutionele beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid. De uitvoering van de ESG Nederland dialogen wordt gedaan door de integraal vermogensbeheerder.

3.2. Omvang engagementprogramma

Het engagementprogramma van Pensioenfonds Vervoer bestaat de volgende thema's:

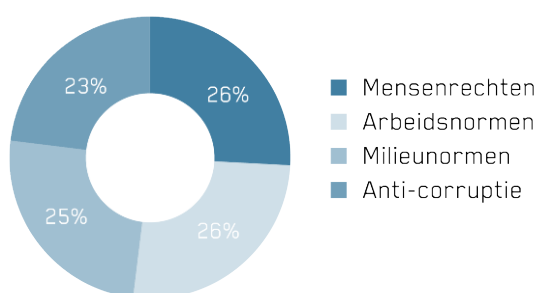
TABEL 3.2.1 LOPENDE THEMA'S

#	Thema	Dialogovorm
1	Mensenrechten	Normatief
2	Arbeidsnormen	Normatief
3	Milieu	Normatief
4	Anti-corruptie	Normatief
5	Nederlandse Beursgenoteerde ondernemingen	ESG Nederland
6	Biodiversiteit	Thematisch Natuur en Milieu
7	Afbouw blootstelling steenkool	Thematisch CO ₂
8	Transport en Klimaat - afrondend thema	Thematisch CO ₂
9	Klimaattransitie	Thematisch CO ₂
10	Energie efficiëntie	Thematisch CO ₂
11	Klimaatadaptie & Water	Thematisch CO ₂
12	Leefbaar Loon -afrondend thema	Thematisch Werknemersrechten
13	Human Capital	Thematisch Werknemersrechten
14	Access to Nutrition	Thematisch Sociaal
15	Goede en beschikbare medicijnen	Thematisch Gezondheid
16	Plastics	Thematisch Natuur & Milieu

3.3. Resultaten en voortgang normatieve engagementprogramma

Pensioenfonds Vervoer vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen die internationaal breed gedragen normen schenden. Wij noemen dit normatieve engagement. Per 31 december 2021 maken 96 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken wij over één of meerdere normschendingen. Het aantal normschendingen waarover wij spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 148 dialogen. Onderstaand is weergegeven hoe het programma naar normschending is opgebouwd.

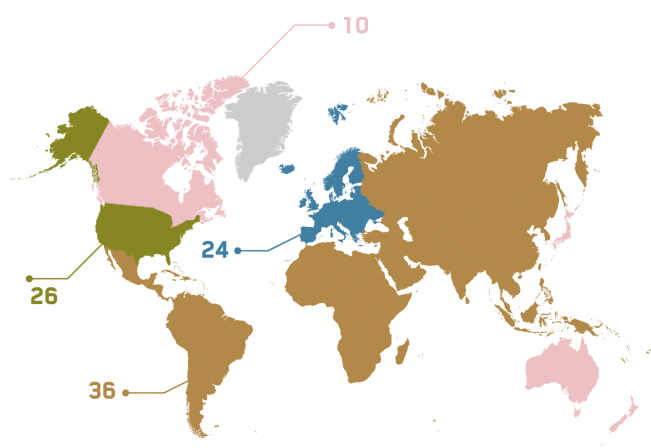
FIGUUR 3.3.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten met 46 dialogen. Wij verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld Overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren wij de dialoog met 36 ondernemingen uit opkomende markten.

In het afgelopen halfjaar is met 30 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd.

FIGUUR 3.3.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Voortgang van de lopende dialogen

Iedere dialoog heeft vier onderneming specifieke doelstellingen. Deze doelstellingen worden samengevat in vier mijlpalen, zoals weergegeven in onderstaande tabel. De mijlpalen worden in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren, namelijk: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

Niet iedere mijlpaal is relevant in een dialoog. Per dialoog is bekeken welke mijlpaal wel of niet relevant is voor de onderneming. Herstel en verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant omdat er niet één specifieke groep van benadeelden is of herstel & verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

TABEL 3.3.1 MIJLPALLEN

Mijlpalen	
1	Delen van relevante informatie
2	Implementatie van beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of voorkomen

De statistieken over de voortgang van engagementprogramma gaat over het totale engagementprogramma. Alle (positief) afgesloten dialogen zijn uit de statistieken gehaald, waardoor onderstaande statistieken een beeld geeft van de lopende dialogen.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal, het delen van relevante informatie, zien we dat in 34% van de dialogen hierop nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil van de desbetreffende onderneming of omdat de dialoog pas recent van start is gegaan. In totaal is in 49% van de dialogen wel informatie gedeeld, in 5% van de gevallen ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 8% van de dialogen heeft de onderneming wel een toezegging gedaan dit te doen.

TABEL 3.3.2 DELEN VAN RELEVANTE INFORMATIE

Indicatoren	Mijlpaal 1: Delen van relevante informatie
Er zijn geen maatregelen genomen	34%
Er is een toezegging gedaan	8%
Er zijn maatregelen geïnitieerd	49%
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	5%
n.v.t.	4%

Voor de tweede mijlpaal, de implementatie van het beleid, zien we dat in 29% van de dialogen de ondernemingen hierop stappen hebben gezet en 3% zijn geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 20% van de dialogen is de toezegging gedaan hierop stappen te zetten en in 30% van de dialogen hebben de ondernemingen zowel geen stappen gezet als toezeggingen gedaan.

TABEL 3.3.3 IMPLEMENTATIE VAN BELEID

Indicatoren	Mijlpaal 2: Implementatie van beleid
 Er zijn geen maatregelen genomen	30%
 Er is een toezegging gedaan	20%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	29%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	3%
n.v.t.	18%

Het mogelijk maken van Herstel & Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. Hierbij zien we dat in 43% van de dialogen de onderliggende doelstellingen zijn behaald, waarvan 1% geverifieerd is door een onafhankelijke partij. Voor 12% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 3.3.4 HERSTEL EN VERHAAL

Indicatoren	Mijlpaal 3: Herstel en Verhaal
 Er zijn geen maatregelen genomen	32%
 Er is een toezegging gedaan	12%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	43%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	12%

Bij de vierde mijlpaal, het opheffen en/of voorkomen van de schending, zien we dat in 17% van de dialogen de ondernemingen hierop de onderliggende doelstellingen hebben behaald, waarvan 2% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Additioneel is in 15% van de dialogen de toezegging gedaan om maatregelen te zullen nemen. In 32% van de dialogen dienen de ondernemingen hier nog stappen op te zetten.

TABEL 3.3.5 OPHEFFEN EN/OF VOORKOMEN

Indicatoren	Mijlpaal 4: Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	32%
 Er is een toezegging gedaan	15%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	17%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	34%

Afgesloten dialogen

In het totale engagementprogramma zijn 33 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de (vermeende) schending. Met 6 ondernemingen is de dialoog voortijdig afgesloten, vanwege gebrek aan reactie en/of samenwerking van de onderneming.

Voorafgaand aan het voortijdig afsluiten van een dialoog hanteren wij een escalatiestrategie. Bij deze bedrijven gaan we door het uitoefenen van stemrecht de onderneming verder kunnen beïnvloeden om hun gedrag aan te passen zodat de schending wordt opgeheven.

3.4. Normatieve dialogen

Onderstaand is aangegeven welke nieuwe dialogen rond normatieve schendingen zijn geïnitieerd in het afgelopen halfjaar. Het engagementprogramma rond normatieve schendingen wordt uitgevoerd in samenwerking met ISS ESG.

3.4.1. Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die nieuwe mensenrechtenschendingen helpen voorkomen. De onderneming moet aantonen dat de schending van relevante UN Global Compact principes, OESO-richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Mensenrechtenschendingen kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden

geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurde veiligheidsdiensten van ondernemingen.

Pensioenfonds Vervoer is in het tweede halfjaar van 2021 met 10 ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) mensenrechtenschending.

**TABEL 3.4.1.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING IN HET TWEEDE
HALFJAAR VAN 2021¹**

Onderneming	Gestart
Alphabet Inc.	Q3 2021
Korea Electric Power Corp.	Q3 2021
POSCO	Q3 2021
Ratch Group Public Co. Ltd.	Q4 2021
Rio Tinto	Q4 2021
SK Inc.	Q4 2021
Uber Technologies, Inc.	Q3 2021
UBS AG	Q4 2021
UBS Group AG	Q4 2021
Vestas Wind Systems A/S	Q3 2021

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2021 is de dialoog met Westpac op het gebied van mensenrechten afgesloten.

UITGELICHT: Vermeende schending van de mensenrechten op de Filipijnen

Opgeheven schending: mensenrechten

In november 2019 startte het Australian Transaction Reports and Analysis Centre (AUSTRAC) een civiele procedure tegen **Westpac Banking Corp.** Het gaat om meer dan 23 miljoen gevallen waarbij de anti-witwas- en terrorismefinancieringswet zou zijn overtreden. Daarnaast zouden due diligence procedures op het gebied van seksuele uitbuiting van kinderen in Zuidoost-Azië bij klanten onvoldoende uitgevoerd zijn, dit speelde tussen 2013 en juli 2019.

Nadat Westpac haar fout had toegegeven ging het in september 2020 akkoord met een boete van AUD 1,3 miljard en het treffen van corrigerende maatregelen. In 2021 heeft de onderneming de boete betaald aan AUSTRAC, implementeert het preventieve maatregelen door middel van een responsplan en het heeft een *Statement of Agreed Facts and Admissions* ingediend bij het Federale Hof van Australië. Daarin staan de overeengekomen herstelmaatregelen. Westpac heeft in de dialoog bevestigd dat er geen openstaande zaken zijn die verband houden met de overeenkomst met AUSTRAC. De beoordeling is dan ook gewijzigd naar Groen, score 4 (Herstelmaatregelen in uitvoering).

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

3.4.2. Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen. Dit engagement thema sluit goed aan bij het thema Werknemersrechten van Pensioenfonds Vervoer.

Structurele schendingen van het Global Compact principes, OESO richtlijnen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputaties risico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij deze beginselen schenden. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden. Structurele schendingen van de beginselen over arbeidsomstandigheden kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel van een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen ondernemingen zelf als binnen de toeleveringsketen. De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

Pensioenfonds Vervoer is in het tweede halfjaar van 2021 met 9 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormenschending.

TABEL 3.4.2.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN ARBEIDSNORMENSCHENDING IN HET TWEEDE HALFJAAR VAN 2021¹

Onderneming	Gestart
Accenture Plc	Q3 2021
Alphabet Inc.	Q3 2021
Daqo New Energy Corp.	Q3 2021
Ecopetrol SA	Q3 2021
Facebook, Inc.	Q3 2021
Lens Technology Co., Ltd.	Q3 2021
Petroleos Mexicanos SA	Q4 2021
POSCO	Q3 2021

In de rapportageperiode zijn drie dialogen op het gebied van arbeidsnormen afgesloten.

G4S Plc zou zich via franchisenemers in Qatar schuldig hebben gemaakt aan dwangarbeid. De onderneming heeft naar aanleiding van deze beschuldigingen een grondig onderzoek uitgevoerd en diverse herstelmaatregelen getroffen. Zo heeft de onderneming haar standaarden ten aanzien van wervings- en welzijnsvoorzieningen van migranten in het Midden-Oosten verbeterd en is een intensieve dialoog gestart met haar franchisenemers in Qatar. G4S Plc is tevens in gesprek met relevante belanghebbenden, waaronder de Internationale Arbeidsorganisatie en de UNI Global Union. ISS ESG is daarom van mening is dat de controverse niet langer actueel is. De dialoog is positief afgesloten.

Het engagementtraject met **Acc Ltd.** is positief afgesloten, nadat de onderneming maatregelen heeft genomen om de gezondheid en veiligheid van haar werknemers in India te verbeteren. De onderneming is regelmatig in gesprek met de vakbonden en het heeft beleid geïmplementeerd ter voorkoming van dodelijke ongevallen. Deze maatregelen hebben geleid tot een algehele daling van het aantal dodelijke ongevallen op de werkplek.

Zhejiang Huayou Cobalt werd beschuldigd van het bezitten en exploiteren van een kobaltmijn in de Democratische Republiek Congo, waar kinderen naar verluidt onder extreem gevaarlijke arbeidsomstandigheden werken. Eind 2020 kondigde Zhejiang Huayou Cobalt Co aan dat het tijdelijk geen kobalt meer gaat kopen van individuen of vanuit de desbetreffende Kasulo en Kamilombe mijnen, totdat de sector criteria heeft opgesteld ten aanzien van verantwoorde inkoop van kobalt. De dialoog met Zhejiang Huayou Cobalt Co is vanwege deze maatregelen afgesloten.

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

3.4.3. Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages voor het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze principes. Mochten zij hier schuldig aan zijn, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat een schending van UN Global Compact principes of OESO richtlijnen structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

Pensioenfonds Vervoer is in het tweede halfjaar van 2021 met 10 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) milieu normschending.

TABEL 3.4.3.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN MILIEUSCHENDINGEN IN HET TWEEDE HALFJAAR VAN 2021¹

Onderneming	Gestart
BASF SE	Q4 2021
Companhia de Saneamento do Parana	Q3 2021
Ecopetrol SA	Q3 2021
Gazprom Neft PJSC	Q4 2021
Korea Electric Power Corp.	Q3 2021
Lonza Group AG	Q3 2021
Petroleo Brasileiro SA	Q4 2021
Petroleos Mexicanos SA	Q4 2021
POSCO	Q3 2021

In de tweede helft van 2021 is de dialoog met drie ondernemingen afgesloten.

BASF heeft naar behoren maatregelen uitgevoerd, waarmee het opvolging geeft aan de bevindingen van de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA) uit 2013. De herstelmaatregelen van BASF hebben betrekking op verantwoord productbeheer, verbeterde instructies op het etiket en het verspreiden van gebruikrichtlijnen via scholing. BASF benadrukte bovendien dat het zich inzet om met betrokkenen samen te werken om de gezondheid van bijen te bevorderen. De dialoog met BASF SE is dan ook positief afgesloten.

In september 2021 bevestigde **Korea Electronic Power Corp.** (KEPCO) dat het zich heeft teruggetrokken als ontwikkelaar in de 630 MW Thabametsi kolencentrale. De milieuvergunning van de kolencentrale werd aangevochten door de Zuid-Afrikaanse ngo Earthlife Africa Johannesburg (ELA). Na intrekking van de milieuvergunning door het Hooggerechtshof in Pretoria hebben de ontwikkelaars zich teruggetrokken. ISS ESG oordeelt dat de controversie niet langer actueel is.

In juli 2021 kondigde het Zwitserse chemiebedrijf **Lonza Group AG** aan de verkoop van Lonza Specialty Ingredients (LSI) aan een private equity-consortium te hebben afgerond. Dit bedrijfsonderdeel ontving veel kritiek, omdat bij een productiefaciliteit lachgas (N₂O) vrijkwam. Lonza verklaarde dat de productie van een katalysator die ervoor moet zorgen dat de uitstoot met 98% wordt verminderd, zal worden overgenomen door de nieuwe eigenaar. Aangezien de onderneming niet langer eigenaar is van het bedrijfsonderdeel, oordeelt ISS ESG dat Lonza Group niet langer wordt geassocieerd met de buitensporige N₂O-emissies. De dialoog wordt daarmee afgesloten.

3.4.4. Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) lange termijn aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anticorruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een onderneming en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het UN Global Compact en OESO richtlijnen is gericht op corruptie. Dit principe roept ondernemingen op preventieve en handhavingsmaatregelen te nemen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anti-corruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij ondernemingen te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, agenten en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

Pensioenfonds Vervoer is in het tweede halfjaar van 2021 met 8 ondernemingen de dialoog gestart over een (vermeende) corruptieschending.

**TABEL 3.4.4.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
CORRUPTIESCHENDINGEN IN HET TWEEDE HALFJAAR
VAN 2021¹**

Onderneming	Gestart
Alibaba Group Holding Ltd.	Q3 2021
Alphabet Inc.	Q3 2021
Deutsche Bank AG	Q3 2021
Deutsche Bank AG /New York Branch/	Q3 2021
SAP SE	Q4 2021
Swedbank AB	Q4 2021
Telefonaktiebolaget LM Ericsson	Q4 2021
The Kansai Electric Power Co., Inc.	Q4 2021

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de rapportageperiode zijn geen van de dialogen op het gebied van anti-corruptie afgesloten.

3.5. Thematische dialogen

Het thematische engagementprogramma van Pensioenfonds Vervoer wordt uitgevoerd door onze engagementuitvoerder Achmea IM. In de volgende paragrafen treft u het verslag van Achmea IM aan.

De thematische dialogen hebben tot doel algemene standaarden binnen een bedrijfstak of keten te verbeteren. Voor sommige dialogen wordt samengewerkt met nationale en internationale partijen. Over de voortgang en het vervolg op onze dialogen leest u op de volgende pagina's.

Een overzicht van alle ondernemingen die in het thematische engagementprogramma zitten is te zien in hoofdstuk 6.4. Pensioenfonds Vervoer heeft specifieke aandacht voor CO₂/Klimaatverandering, werknemersrechten en beloningsbeleid.

Thema's gerelateerd aan CO₂/klimaatverandering

Binnen dit thema wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende onderdelen:

- Energie efficiency in staal- en chemie sector;
- Transport & Klimaat;
- Klimaattransitie;
- Afbouw Blootstelling Steenkool;
- Klimaatadaptie & Water.

3.5.1. Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie

Wereldwijd heeft verbetering van energie efficiëntie de groei van het energieverbruik met circa 12% afgeremd. Bovendien toont scenario-analyse aan dat zelfs bij een verdubbeling van het bruto binnenlands product in 2040 toch een lagere wereldwijde uitstoot van broeikasgassen mogelijk is dan vandaag. Enkel door energie efficiëntie kan meer dan 40% van de vermindering van CO₂-uitstoot volgens de Parijse doelstellingen worden bereikt. Energie efficiëntie is zodoende het sleutelwoord in het mogelijk maken van verdere economische groei, zonder evenredige groei in uitstoot. Energie efficiëntie is onmisbaar geworden voor het bereiken van de wereldwijde klimaatdoelen.

Achtergrond van het thema

De beperking van klimaatverandering tot maximaal 2 °C, met een streefwaarde van 1,5 °C, hangt in belangrijke mate af van verbeterde energie efficiëntie. Sinds het jaar 2000 werd de toenemende vraag naar energie voor een derde gecompenseerd door verbeterde efficiëntie. Het Internationaal Energie Agentschap (IEA) stelt vast dat de industrie potentieel twee keer zoveel waarde kan creëren uit energie in 2040 dan nu het geval is. Met verbeterde energie efficiëntie gaan belangrijke economische, ecologische en sociale voordelen gepaard. Het leidt tot een afname van broeikasgasemissies, maar energiebesparingen zijn per definitie kostenbesparend. Een investering in energiebesparingsmaatregelen betaalt zich gemiddeld met een factor drie terug. Overige voordelen zijn minder luchtvervuiling, verhoogde koopkracht van huishoudens door lagere energiekosten, verbeterde energiezekerheid door verminderde invoer en uitgebreide toegang tot moderne energiediensten (IEA, 2018).

Er wordt kritisch gekeken naar sectoren die voor de grootste uitstoot van broeikasgassen zorgen, waaronder de staal, cement en chemiesector. Vanwege beperkte beleggingen in de cementsector, richt dit engagement traject zich op bedrijven in de chemie- en de staalindustrie. Er is onderzocht in welke mate ondernemingen in de beleggingsportefeuilles voorbereid zijn op markt- en beleidsontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering en energie efficiëntie. Ook is het belang van energie efficiëntie onderzocht voor ondernemingen in de chemie en de staalindustrie.

Doel van het thema

Er zijn verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen formuleren een lange termijn klimaatstrategie. Daarbij dienen ze rekening te houden met strategische en financiële risico's en kansen als gevolg van klimaatverandering, zoals veranderingen in beleid en markt en technologische ontwikkelingen. Denk hierbij aan een mogelijke invoering of verhoging van een CO₂-prijs. Deze komen mogelijk naar voren door een grondige risico-analyse en het uitvoeren van scenario-analyses.
- De onderneming committeert zich aan meetbare doelen rondom klimaat, energie efficiëntie en de samenstelling van de brandstofmix. Ondernemingen wordt opgeroepen op om zich te verbinden aan wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen of 'Science Based Targets Initiative (SBTi)'.
- Binnen de operatie is er focus op energie efficiëntie en worden er relevante energie efficiëntiemaatregelen geïmplementeerd. De onderneming optimaliseert het proces onder andere door gebruik te maken van slimme meters en hergebruik van grondstoffen, energie, afval en warmte. Ook wordt er in toenemende mate gebruik gemaakt van hernieuwbare energie en wordt samengewerkt met organisaties binnen en buiten de sector.
- De onderneming is transparant over de voortgang en resultaten van haar klimaat en energie efficiëntie maatregelen.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende SDGs:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Daarbij is er een focus op doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie efficiëntie.

SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur

Daarbij is er een focus op doel 9.4 dat zich onder andere richt op het verduurzamen van industrieën.

Voortgang

Met enkele ondernemingen van de groep is opnieuw gesproken tijdens de rapportageperiode. We hebben daarbij hoe de voortgang is van de ondernemingen tegenover gestelde engagementdoelstellingen.

Onze dialoog met **Covestro** verloopt positief. De chemiereus bevindt zich in de overgang naar een nieuwe duurzaamheidsstrategie die moet leiden tot volledige circulariteit. Covestro maakte eerder al gebruik van reductiedoelstellingen op het gebied van de absolute uitstoot van broeikasgassen en uitstootintensiteit. Zij zal in de komende periode specifiekere doelstellingen rond circulariteit formuleren waarbij ook gezocht wordt naar een

accurate meetmethode voor het vaststellen van scope 3 emissies. De doelstellingen zullen worden opgenomen in de beloningscriteria van het management. Naast de toezeggingen rond nieuwe KPI's en het meten van scope 3 emissies heeft Covestro ook toegezegd haar rapportages te zullen verbeteren. Zo worden de TCFD richtlijnen geïmplementeerd en wordt er een begin gemaakt met rapporteren aan CDP. Dit zijn stappen die de onderneming transparanter zullen maken.

Met **PPG** spraken wij over de duurzaamheidsdoelstellingen van de onderneming die voor 2025 gelden. Deze zijn inmiddels bepaald voor alle locaties en via scorecards wordt lokaal de voortgang gemeten en gedeeld. Wij vroegen de onderneming om ook voor de langere termijn doelen te formuleren op klimaatgebied. PPG zette de eerste stappen op het gebied van rapportages over klimaatrisico. Na een geslaagde pilot verwachten wij dat de onderneming de TCFD aanbevelingen ter harte neemt bij het opstellen van toekomstige rapportages.

Van **Fortescue** weten wij uit onze gesprekken dat de onderneming belangrijke stappen heeft gezet op het gebied van energie efficiëntie en klimaat. Men streeft ernaar om binnen 20 jaar CO₂-neutraal te opereren. Dit zal een grote opgave zijn, mede door de afhankelijkheid van zware machinerie, die nu nog overwegend werkt op basis van de klimaatonvriendelijke diesel. Fortescue investeert op dit moment echter veel in hernieuwbare energie. Wij vragen de onderneming om ook via concrete doelen op de kortere termijn aan te tonen dat het op de goede weg is. Bijvoorbeeld door concrete doelen te stellen op het gebied van energie efficiëntie.

Umicore erkent dat er ruimte is om meer en explicieter te rapporteren over de wijze waarop de onderneming, haar doelstelling om CO₂-neutraal te zijn, in 2035 gaat bereiken. We verwachten daarom in de komende maanden ook belangrijke stappen van Umicore. Zo heeft de onderneming zich verbonden aan het stellen van op wetenschap gebaseerde emissiedoelen. Wij verwachten deze in de tweede helft van 2022 concreter te kunnen bespreken met een vertegenwoordiging van de onderneming.

Vervolg

In 2022 zal worden gesproken met PPG, Nucor, Fortescue en Umicore. Onder meer van Umicore verwachten wij nieuws over nieuwe klimaatdoelstellingen en de hieraan verbonden acties.

3.5.2. Transport & Klimaat

De transportsector draagt ruim 25% bij aan de totale Europese CO₂-uitstoot. Hoewel de transportsector grotendeels buiten het Klimaatakkoord van Parijs is gebleven dient de sector wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de broeikasgas-reductie om deze doelstellingen te behalen.

Achtergrond van het thema

De transportsector omvat een breed scala aan industrieën. Er is gekozen om de dialoog te richten op de industriegroep 'logistiek'. De te behalen winst in termen van CO₂-reductie en energie-efficiëntie wordt ingeschat als hoog. Een engagement in deze industrie heeft meerdere invalshoeken, waaronder: het verlagen van brandstofverbruik en het gebruik van alternatieve brandstofbronnen (denk aan schonere brandstoffen zoals waterstof of methanol voor lange afstanden), verbeterde voertuigtechnologie en technologische verbeteringen (zoals elektrische schepen naar het achterland), reductie van emissie-intensiteit van bestaande wagenparken, alternatieve vervoerswijzen, maar ook efficiëntiemaatregelen op voertuigonderhoud (bijvoorbeeld weerstand verlagen door een schip schoon te houden) en logistieke planning voor het laden van voertuigen en routeplanning.

“De transport sector is de snelst groeiende uitstoter van broeikasgassen. De groei in energiebehoefte ten aanvang van transport is de hoogste van alle eindgebruikers”

– World Health Organisation

Doel van het thema

De doelen die zijn opgesteld voor de ondernemingen luiden als volgt:

- Transportbedrijven verbeteren transparantie over (a) de CO₂-uitstoot, door bijvoorbeeld te rapporteren over brandstofgebruik en (b) de gehanteerde strategie om te blijven voldoen aan de striktere CO₂ (zelf)regulering;
- Transportbedrijven nemen klimaatverandering en CO₂-uitstoot in het bijzonder op in hun beleid. Wij vragen hen de urgentie en belang van het reduceren van de CO₂-uitstoot te erkennen, capaciteit en expertise op bestuursniveau ten aanzien van klimaatverandering beschikbaar te maken en klimaatscenario's (waaronder gebruik van fossiele brandstoffen) te integreren bij bepaling van lange termijn financiële risico's;

- Transportbedrijven integreren brandstofefficiëntie in de strategie, planning, activiteiten en investeringsbeslissingen;
- Daarnaast dienen transportbedrijven aan de hand van best practices (a) inzicht te geven in de mogelijkheden tot het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen en (b) stimuleren over te schakelen op hernieuwbare energiebronnen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende SDG:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Daarbij is er een focus op doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en onderliggend doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie efficiëntie.

Voortgang

Na een looptijd van drie jaar loopt dit engagementtraject af. Van alle vier ondernemingen in het engagementprogramma is door ons vastgesteld hoe de voortgang is geweest tegenover de engagementdoelstellingen.

Deutsche Post presenteerde in 2021 haar nieuwe klimaatdoelstellingen. In een uitgebreid plan, met goed doordachte verduurzamingsmaatregelen, geeft de onderneming aan emissievrij te zijn in 2050. Deze maatregelen zullen geverifieerd worden door het Science Based Targets initiative (SBTi). De maatregelen bestaan ruwweg uit het elektrificeren van het wagenpark, het gebruik van duurzame energie in de kantoren en, hoewel onzeker, gebruik van duurzame brandstoffen voor luchtvracht. Deutsche Post heeft een belangrijk deel van het klimaatbeleid goed op orde. Wij houden echter wel vragen over de verduurzaming van met name de luchtvracht. Ook moet er in onze ogen meer aandacht zijn voor (deelname aan) lobbyactiviteiten met overheden en de consistentie met het eigen klimaatbeleid. Het is reden om de onderneming, ook nu de dialoog afloopt, te blijven volgen.

UPS heeft doelstellingen geformuleerd om volledig carbonneutraal te opereren in 2050, met tussentijdse doelstellingen in 2035 voor een halvering per geleverd pakket. Hoewel de duurzaamheidsplannen van UPS nog om een verdere uitwerking vragen, zien wij dat duurzaamheid duidelijk tot de hoofdprioriteiten van UPS behoort. De onderneming staat voor een flinke uitdaging, maar geen onhaalbare. Bij UPS heeft Achmea IM in 2021 een aandeelhoudersresolutie mede ingediend over lobbying.

De concrete vraag aan UPS was om het beleid, acties en rapportages op dit gebied kritisch te evalueren, omdat UPS ondanks het vooruitstrevende klimaatbeleid tegelijkertijd lid is van brancheverenigingen die bekend staan om hun uitgesproken conservatieve opvattingen en lobby. Helaas is UPS, ondanks onze aandeelhoudersresolutie, nog niet ingegaan op ons verzoek. In 2022 zal de aandeelhoudersresolutie over lobbying naar verwachting opnieuw tijdens de aandeelhoudersvergadering in stemming worden gebracht.

De dialoog met **CH Robinson** verliep constructief, maar de onderneming maakte er geen geheim van klimaat niet bovenaan te hebben staan op de agenda. De onderneming publiceerde aan het begin van het engagementtraject nog vrijwel geen concrete voortgang of plannen omtrent klimaat en daar is tijdens onze dialoog een beetje verandering in gekomen met de rapportage aan CDP. In eerdere gesprekken heeft CH Robinson aangekondigd om nieuwe duurzaamheidsdoelstellingen te publiceren in 2021. Tot op heden zijn de plannen echter niet voldoende concreet gemaakt, wat wij betreuren. Wij zijn wel tevreden met de keuze van de onderneming om de broeikasgasuitstoot te rapporteren. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat CH Robinson, dat vooral actief is als tussenpersoon in de logistieke keten, zonder omvangrijke eigen voertuigvloot een profiel heeft dat duidelijk afwijkt van ondernemingen zoals UPS en Deutsche Post.

Conclusie

Met het afrondende onderzoek in het laatste kwartaal van 2021 sluiten wij alle vier de dialogen af. Wij zien echter nog voldoende aanleiding om onze dialoog met de transportwereld voort te zetten en we zijn voornemens om een vervolgentagement op te zetten met ondernemingen die actief zijn in de transportwereld. In de volgende editie van deze rapportage gaan wij meer in detail verslag doen van het vervolg van het klimaatengagement met transportondernemingen. Ook maken wij dan bekend welke ondernemingen in de portefeuille geselecteerd worden voor de engagement.

3.5.3. Klimaattransitie

In het klimaatakkoord van Parijs hebben 196 landen afgesproken om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder de twee graden, waarbij het streven is de opwarming van de aarde beneden de 1,5 graad te houden. In een rapport over klimaatverandering (IPCC)¹³, wordt gesteld dat hiertoe het totaal aan mondiale CO₂-emissies tegen 2030 met 45% zal moeten dalen ten opzichte van 1990. Omdat fossiele brandstoffen die bij de verbranding een groot deel van de CO₂-uitstoot veroorzaken vooralsnog een centrale rol in de energievoorziening spelen, zal een verstrekkende transitie van de energievoorziening nodig zijn om de uitstoot van broeikasgassen fors te reduceren. Wereldwijd spannen overheden, (maatschappelijke) organisaties en consumenten zich in om een transitie mogelijk te maken naar een koolstofarme economie. Daarbij ligt de nadruk op investeren in meer hernieuwbare energie en het afbouwen van onze afhankelijkheid van fossiele energiebronnen.

Achtergrond van het thema

Tijdens de dialoog klimaattransitie wordt gesproken met ondernemingen over de gevolgen van de klimaattransitie in termen van risico's en kansen. Het gesprek richt zich op de strategie die bedrijven kiezen, maar ook: in welke mate zijn zij voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst? In welke mate kunnen bijvoorbeeld ondernemingen die nu sterk afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen zich tijdig aanpassen aan een veranderende markt en regelgeving? Waar ligt het zwaartepunt van de huidige investeringen door ondernemingen en welke keuzes liggen hieraan ten grondslag? Zijn ondernemingen in staat om verschillende toekomstscenario's uit te werken, veranderingen waar te nemen en tijdig te anticiperen?

Met behulp van een scenario-analyse model is het beleggingsuniversum getoetst. De uitkomst geeft inzicht in de ondernemingen waarvan gesteld kan worden dat zij in de komende 5 jaar het verst verwijderd zijn van een breed geaccepteerd 2 °C scenario. De analyse bestrijkt 70-90% van de broeikasgasemissies die samenhangen met een standaardportefeuille en omvat de door de DNB beschreven transitiegevoelige sectoren zoals de fossiele energie sector. Op basis van observaties blijkt dat er relatief veel winst valt te behalen voor de energiesector (olie en gas) en automobielproducenten. Ondernemingen in de portefeuille in deze sectoren staan momenteel voor de grootste uitdagingen in relatie tot de energietransitie doordat zij

momenteel meer opereren in lijn met een 2 – 4 graden scenario dan een 1,5-2 graden scenario.

Doel van het thema

In het engagementtraject zijn verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaatgerelateerde risico's en kansen meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken;
- Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn. Autoproducenten dienen hierbij een duidelijk visie op de ontwikkeling van elektrisch rijden op te stellen;
- De olie- en gasbedrijven nemen een sturende rol aan in de transitie naar hernieuwbare energie en reageren niet slechts op de vraag;
- De onderneming geeft toegang tot de gehanteerde maatstaven en doelstellingen en stelt beleggers/financiers in staat om potentiële risico's, het vermogen om aan financiële verplichtingen te voldoen, de algemene blootstelling aan klimaat gerelateerde kwesties en de voortgang in het beheer van deze kwesties beter te beoordelen;
- De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen klimaatmaatregelen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende SDG:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix.

SDG 13: Klimaatactie

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op maatregelen integreren inzake klimaatverandering.

Voortgang

Met enkele ondernemingen van de groep is opnieuw gesproken tijdens de rapportageperiode. Van alle ondernemingen is door ons vastgesteld hoe de voortgang is ten aanzien van de genoemde engagementdoelstellingen.

Renault maakte in de afgelopen periode belangrijke voortgang. Het stelde zichzelf ten doel om in 2040 in Europa en in 2050 wereldwijd volledig CO₂ neutraal te zijn. Het blijft niet bij woorden, want Renault heeft een zeer ambitieus

¹³ IPCC, 2007: Climate Change 2007: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, Pachauri, R.K and Reisinger, A. (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 104 pp.

actieplan opgesteld met tussentijdse doelen. Ook is het doel van de Europese Unie voor reductie van de uitstoot per verkochte auto gehaald. De onderneming zou echter nog wel meer kunnen doen. Bijvoorbeeld de leveranciers aanspreken op hun milieubeleid en – prestaties. Dit zou tot een nog verdere verbetering leiden. Wij blijven de prestaties van Renault volgen en bespreken de voortgang tijdens de komende gesprekken.

Met **BMW** spraken wij over doelstellingen met betrekking tot de klimaattransitie. Er zijn belangrijke stappen gezet. De onderneming ontving in maart de bevestiging van het onafhankelijke Science Based Targets Initiative (SBTi) dat de door BMW gestelde emissiereductiedoelen in lijn met het Akkoord van Parijs zijn, voor zover deze betrekking hebben op scope 1 en 2. Dat wil zeggen de eigen uitstoot en die gepaard gaat met ingekochte energie. Hoewel wij BMW ook vragen om verantwoordelijkheid te accepteren voor de scope 3 uitstoot (door de geproduceerde auto's) vinden wij de bevestiging van de doelen door het SBTi een belangrijke stap. Wij vragen ook aan andere producenten om dit voorbeeld te volgen.

Wij spraken met **Subaru** over de klimaattransitie. De onderneming loopt achter op de concurrentie in het elektrificeren van het modelaanbod. De onderneming verschuift zich hierbij enigszins achter het uitblijven van de vraag. Subaru verkoopt voornamelijk auto's in Japan en Noord-Amerika, waar nog volop vraag is naar traditionele auto's. Hierdoor ligt bij de automaker de nadruk niet primair op elektrificatie van het modelaanbod. Wel startte de onderneming eerder een samenwerking met Toyota en in mei kondigde de partijen een eerste volledig elektrische model aan. Wij vragen Subaru toch om meer actie te ondernemen en tenminste emissiedoelen te formuleren.

Onze dialoog met **Exxon** verloopt moeizaam en komt eigenlijk niet op gang, terwijl er bij de onderneming intussen toch wel wat ontwikkelingen zijn. In het tweede halfjaar van 2021 maakte Exxon zelfs bekend dat ze in 2030 leidend wil zijn op gebied van broeikasgasuitstoot. Inmiddels is bekend dat de onderneming kleine stappen vooruit zet, zo stemde het in met een reductiedoelstelling op de uitstoot van het sterke klimaatgas methaan. We willen met Exxon praten over haar nieuwe broeikasgasreductie doelstellingen en haar om meer inzicht vragen over hoe ze deze doelstellingen wil bereiken. Gegeven de beperkte respons die wij ontvingen op pogingen om in contact te treden, beraden wij ons op volgende stappen. Wij escaleren de dialoog met Exxon, mogelijk via het uitoefenen van ons stemrecht in de komende periode.

Vervolg

Wij zullen BMW volgen op de voortgang van haar ambitieuze duurzaamheidsdoelstellingen en de positieve aspecten bij de andere autoproducenten delen. Wij verwachten ook van Subaru stappen die zorgen voor een duidelijker pad naar een klimaatvriendelijker toekomst. In de eerste helft van 2022

zullen ook de dialogen met Marathon, OMV, Exxon en Renault vervolgd worden.

3.5.4. Afbouw blootstelling Steenkool

Elektriciteit uit steenkool is verreweg de meest CO₂-intensieve vorm van energie-opwekking. De verbranding van steenkool in energiecentrales is verantwoordelijk voor meer dan 40% van de wereldwijde CO₂-uitstoot en draagt daarmee sterk bij aan klimaatverandering (IEA 2018). Het is daarom van belang dat mijnbouwbedrijven die steenkool winnen en elektriciteitsbedrijven die hier energie uit opwekken overstappen op duurzamere alternatieven. Wij gaan in gesprek met deze ondernemingen om dit proces waar mogelijk te versnellen.

Achtergrond van het thema

Dit engagement traject richt zich specifiek op de groep van mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven die (deels) afhankelijk zijn van de winning van of de opwekking van elektriciteit uit steenkool.

Door in gesprek te gaan met deze ondernemingen willen wij de transitie naar een koolstofarm energiesysteem bespoedigen en bijdragen aan het Parijse Klimaatakkoord. Van energiebedrijven die gebruik maken van steenkool in de brandstofmix wordt concreet gevraagd dat zij zich richten op minder CO₂-intensieve en bij voorkeur hernieuwbare vormen van energieopwekking. Van mijnbouwondernemingen betrokken bij de winning van steenkool wordt concreet gevraagd om een duidelijk pad te kiezen waarlangs de afhankelijkheid van steenkool wordt afgebouwd en in wordt gezet op duurzamere alternatieven.

Doel van het thema

Er zijn in dit engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de geselecteerde mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven:

- De onderneming heeft een doelstelling op het afbouwen van de steenkoolcapaciteit
- De onderneming heeft een emissiereductiedoelstelling (bij voorkeur binnen de grenzen van 2 graden gemiddelde wereldwijde temperatuurstijging)
- De onderneming ligt op koers voor het behalen van bovenstaande doelstellingen
- Elektriciteitsbedrijven investeren in hernieuwbare energie
- Mijnbouwbedrijven investeren in het vinden en ontginnen van grondstoffen die een alternatief kunnen zijn voor steenkoolwinning

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende SDG:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de mondiale energiemix.

SDG 13: Klimaatactie

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op het nemen van maatregelen inzake klimaatverandering.

Voortgang

Begin 2020 stuurden wij brieven met onze doelstellingen en vragen naar alle geselecteerde ondernemingen binnen dit thema. Wij vroegen de mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven naar hun visie op het gebruik van steenkool voor energiewinning, hun afbouwstrategie en investeringsplannen voor andere bronnen van inkomsten en activiteiten.

RWE heeft, geholpen door maatschappelijke en politieke druk, een concreet pad waarbij het uiterlijk in 2038 alle kolenmijnen sluit en geen energie meer opwekt uit kolen. Tot onze tevredenheid passen de emissiereductieplannen volgens het SBTi binnen de Parijse klimaatambitie. Een interessante ontwikkeling is de juridische procedure die RWE koos tegen de Nederlandse overheid en de daaraan gekoppelde schadeclaim. Investeringsplannen in kolencentrales zijn, zeker met de kennis van nu, vanuit klimaatbeleid op z'n zachtst gezegd riskant. Wij stellen de vraag of de aangescherpte wetgeving uitsluitend het gevolg is van politieke wispelturigheid of dat de top van RWE mogelijk een verkeerde inschatting kan worden verweten.

BHP heeft het afgelopen jaar stappen gezet in het reduceren van het winnen van steenkool. De onderneming heeft haar deelname in een Colombiaanse kolenmijn verkocht. Ook zit BHP in een traject om haar Australische kolenmijnen te verkopen. De onderneming heeft nog geen termijn gekoppeld aan de verkoop van thermische steenkool. Ook heeft BHP haar doelstelling om voor 2050 koolstofneutraal te zijn nog niet onderbouwd. Wij vragen van BHP om meer werk te maken van het uitleggen waarom de onderneming denkt binnen de grenzen van de Parijse klimaatambitie te kunnen blijven. BHP moet duidelijker aantonen hoe dit op een geloofwaardige manier plaats kan vinden.

Enel ligt op koers om haar steenkoolcapaciteit in 2030 volledig afgebouwd te hebben. In 2022 zal Enel haar steenkoolcapaciteit al met 74 procent verlaagd hebben ten opzichte van 2018. Tegelijkertijd investeert Enel flink in het versnellen van de groei van haar hernieuwbare energiec capaciteit. Hierdoor zal in 2022 duurzame energie 60 procent uitmaken van de totale productiec capaciteit van de onderneming.

Vervolg

In de eerste helft van 2022 zullen wij de duurzaamheidsrapportages en kolen-afbouwstrategieën van de ondernemingen bestuderen en beoordelen op voortgang. Aan de hand van deze analyse zullen we onze dialoog met deze ondernemingen vervolgen. Ook zullen wij bij Jardine Matheson de druk opvoeren om met institutionele beleggers in gesprek te gaan over een effectief klimaatplan.

3.5.5. Klimaatadaptatie & Water

Klimaatadaptatie en water zijn onlosmakelijk verbonden. Overstromingen, droogte en bosbranden zijn een uiting van het veranderende klimaat. Deze water gerelateerde natuurrampen waren over de afgelopen 50 jaar de leidende oorzaak voor slachtoffers en economische schade¹⁴. Ondanks het bewijs dat water in combinatie met klimaat een onderwerp van belang is, is het vaak onderbelicht bij ondernemingen. Veel ondernemingen rapporteren watergebruik alleen op geaggregeerd niveau en alleen voor eigen productielocaties. Daarnaast geven veel ondernemingen geen inzicht in de lange termijn kwetsbaarheden in de specifieke regio's en toeleveringsketens waar ze actief zijn. Naast de gebreken in rapportages bij ondernemingen, hebben ESG-dataproviders geen gestandaardiseerde aanpak, wat het vergelijken van cijfers op dit gebied lastig maakt voor beleggers.

Achtergrond van het thema

Bij de voorbereiding en uitwerking van dit thema werken wij samen met WWF en onderzoeksinstituut Deltares. Deze samenwerking is tot stand gekomen door het gezamenlijk opstellen van een rapport over de (onvoldoende) beschikbaarheid van ESG-data op het thema water. Onder andere op basis van dit rapport maken wij de keuze om te focussen op specifieke regio's waar water stress hoog is. Daarnaast verkennen wij de mogelijkheden tot samenwerking met andere vermogensbeheerders.

Doel van thema

Het doel is om ondernemingen een gedegen waterbeleid te laten ontwikkelen en uit te laten voeren. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn. Ook dient een onderneming haar water gerelateerde risico's en kansen goed in kaart te brengen en te monitoren. Transparantie omtrent de door de onderneming gehanteerde maatstaven en doelstellingen stelt ons in staat om de onderneming beter te beoordelen op gebied van; (1) de potentiële risico's, (2) de algemene blootstelling aan water gerelateerde kwesties, (3) de impact hiervan op de financiële resultaten, en (4) hoe de onderneming deze kansen en risico's aanpakt in de praktijk.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

- **SDG Doel 3. Goede gezondheid en welzijn**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 3.9 dat zich richt op het verminderen van sterfgevallen en ziekten

¹⁴ <https://public.wmo.int/en/media/press-release/water-related-hazards-dominate-disasters-past-50-years>

¹⁵ https://cdn.cdp.net/cdp-production/cms/reports/documents/000/005/577/original/CDP_Water_analysis_report_2020.pdf?1617987510

als gevolg van gevaarlijke chemicaliën en de vervuiling van lucht, water en bodem.

- **SDG Doel 6. Schoon water en sanitair**

De focus ligt hierbij met name op de onderliggende doelen 6.3, 6.4, 6.5 en 6.6 die zich richten op het verbeteren van de waterkwaliteit, het verhogen van de efficiëntie in watergebruik, samenwerking en het herstellen van ecosystemen.

- **SDG Doel 12. Verantwoorde consumptie en productie**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 12.4 dat zich richt op milieuvriendelijk beheer van chemicaliën en afval en de uitstoot in lucht, water en bodem te beperken.

- **SDG Doel 15. Leven op het land**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 15.1 dat zich richt op het behoud, herstel en duurzaam gebruik van zoetwaterecosystemen.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen

Wij hebben twee sectoren geselecteerd voor dit engagementtraject. Dit zijn de maakindustrie en de basis materialensector. Volgens het CDP Global Water Report 2020 hebben deze twee sectoren de hoogste potentiële financiële impact wanneer geen actie wordt ondernomen op gebied van waterschaarste¹⁵. Daarnaast is in deze sectoren de financiële impact 4 tot 66 keer zo hoog als de geraamde kosten van adaptatie en mitigatie op gebied van water. Vanuit een economisch standpunt is in deze sectoren dus veel winst te behalen met maatregelen zoals het verbeteren van hergebruik van water, het plaatsen van een productiefaciliteit buiten een gebied met hoog overstromingsrisico en het beschermen van stroomgebieden.

Om dit engagementtraject nog meer focus te geven, kiezen wij voor de volgende (GICS) industriegroepen:

- Metalen en Mijnbouw
- Halfgeleiders

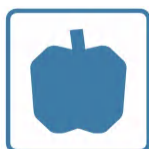
Wij hebben deze industriegroepen gekozen door de hoge afhankelijkheid van grote hoeveelheden water voor de productiecycclus. Waterschaarste vergroot het risico op operationele verstoringen en brengt hoge kosten met zich mee om de nodige watervoorziening veilig te stellen.

Voortgang thema

Het afgelopen halfjaar hebben we gebruikt voor het voorbereidend onderzoek, het zetten van de doelstellingen en de selectie van ondernemingen. Bij de geselecteerde ondernemingen hebben we onderzoek uitgevoerd naar hun specifieke aanpak op dit onderwerp. Per onderneming vindt u in de profielen de verdere achtergronden en status per ondernemingen. Op basis van dit onderzoek hebben we deze ondernemingen een brief gestuurd waarin we onze doelstellingen van de engagement hebben geïntroduceerd en het verzoek hierover op korte termijn in dialoog te gaan. We hebben op dit moment de eerste reacties binnen en de eerste gesprekken zijn ingepland voor de eerste helft van 2022.

Vervolg

De eerste ronde gesprekken zal begin 2022 plaatsvinden. Het totale traject zal, afhankelijk van de voortgang, naar verwachting circa drie jaar in beslag nemen.

3.5.6. Goede en beschikbare medicijnen

Medicijnen, en daarmee de farmaceutische sector, zijn van groot belang voor een goede gezondheidszorg. Door de ontwikkeling van goede medicijnen is een effectieve behandeling van een grote groep aandoeningen mogelijk geworden. Hoewel de farmaceutische sector dus een belangrijke en nuttige rol vervult, spelen er verschillende problemen en misstanden.

Achtergrond van het thema

Een aantal belangrijke misstanden die spelen in de farmaceutische sector zijn:

- Het prijsbeleid rondom specifieke medicijnen, die behandelingen zowel in Nederland als in andere landen ontoegankelijk maken.
- De omgang met patenten en regelgeving, waardoor prijzen opgedreven worden en de toegankelijkheid van medicijnen wordt vermindert.
- Gevallen van corruptie en het verlenen van gunsten aan zorgverleners om de verkoop van medicijnen te verhogen.
- Het onvoldoende ontwikkelen van medicijnen die een groot maatschappelijk belang hebben, maar waarvoor de markt relatief klein is.
- Verslavingen aan specifieke pijnstillers. Onder andere in de Verenigde Staten lopen hierover diverse rechtszaken.

De Covid-19 crisis heeft bovenstaande punten nog eens extra in de schijnwerpers gezet. De farmaceutische sector speelt een belangrijke rol bij het oplossen van deze crisis, zowel maatschappelijk als economisch. Dit is echter alleen effectief als de sector inzet op een goede beschikbaarheid van

medicijnen, een prijsstelling die toegang wereldwijd mogelijk maakt en ook op langere termijn inzet op medicijnen die toekomstige pandemieën kunnen bestrijden.

Access to Medicine

Access to Medicine is een stichting, gevestigd in Amsterdam, met een internationaal werkveld. Access to Medicine zet zich in om medicijnen wereldwijd toegankelijk te maken, met name in ontwikkelingslanden. Om dit te bereiken publiceert Access to Medicine diverse ranglijsten waarop verschillende farmaceuten worden gerangschikt rondom de thematiek van het ontwikkelen en het beschikbaar maken van medicijnen. De bekendste ranglijst is de Access to Medicine index die de 20 grootste farmaceuten wereldwijd rangschikt. In januari 2021 heeft Access to Medicine de nieuwste versie van deze index gelanceerd. De stichting publiceert ook ranglijsten over wat bedrijven doen om vaccins beschikbaar te maken en om resistentie tegen antibiotica te bestrijden. De resultaten worden gebruikt door een brede coalitie van investeerders om farmaceuten aan te sporen om medicijnen wereldwijd beter beschikbaar te maken. Wij zijn actief lid van deze coalitie en gebruiken de onderzoeksresultaten om onze dialogen gedegen voor te bereiden.

Meer informatie is te vinden op: <https://accesstomedicinefoundation.org/>

Doel van het thema

Er zijn verschillende stappen die ondernemingen op dit thema kunnen zetten. Op basis van onze uitgangspunten en voorbereidend onderzoek hebben we de volgende hoofddoelstellingen geselecteerd die, afhankelijk van de onderneming worden vertaald in bedrijfsspecifieke doelen:

- Het doel om medicijnen betaalbaar en toegankelijk te maken een centrale plek te geven in de bedrijfsstrategie;
  - ✓ Het ontwikkelen van een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van het medicijn, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten;
  - ✓ Op een verantwoorde manier omgaan met patenten en licenties, die voorkomt dat medicijnen onbereikbaar worden;
  - ✓ Te sturen op maatschappelijke impact, gezondheidswinst en veilige medicijnen, ook in research & development;
  - ✓ Verankering van internationale standaarden, onder andere van de World Health Organisation.
- Het hebben van een gedegen beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring om zowel corruptie, oneerlijke handelspraktijken als belastingontwijking te voorkomen.
- Het vergroten van de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders,

consumenten en andere stakeholders. Inclusief tax-transparency, lobby-activiteiten en betalingen aan zorgverleners.

- Bovenstaande doelstellingen een plek te geven in het variabele beloningsbeleid.

Bovenstaande punten heeft Achmea IM ook een plek gegeven in het investor statement rondom de Covid-19 crisis.

Vervolgstappen Investor Statement

Een *investor statement* is een publieke verklaring die investeerders uitbrengen om hun visie en wensen over sectoren en ondernemingen waarin zij investeren voor het voetlicht te brengen. Toen de Covid-19 crisis zich ontwikkelde, bleek al snel dat de houding van de farmaceutische sector van cruciaal belang zou zijn. Wij hebben daarom een investor statement uitgebracht dat de volgende hoofdpunten bevatte: a) het is van groot belang dat farmaceuten data delen met branchegenoten en overheden, b) dat behandelingen, vaccins en diagnostiek wereldwijd beschikbaar worden gemaakt tegen toegankelijke prijzen en c) er voor de langere termijn meer onderzoek wordt gedaan naar de bestrijding van infectieziekten. Deze punten uit het investor statement hebben een structurele plek gekregen in dit engagementthema en bouwen voort op de gestelde doelen voor deze engagement.

Daarnaast hebben we in de eerste helft van 2021 met een kerngroep van investeerders die het investor statement hebben gesteund vragen gesteld op de aandeelhoudersvergaderingen over de voortgang op deze punten bij de volgende farmaceuten: Sanofi, Pfizer, Gilead, Johnson & Johnson, AstraZeneca, Merck/MSD, Thermo Fisher en GlaxoSmithKline. Eind 2021 hebben we daarnaast een brief opgesteld richting de producenten van vaccins om een koppeling te maken tussen de wereldwijde beschikbaarheid van vaccins en hun beloningsbeleid. We zien namelijk dat er helaas grote verschillen zijn in de beschikbaarheid van vaccins tussen landen. We zien dat farmaceuten op dit vlak wel enkele acties ondernemen, maar dat er a) geen overkoepelende strategie is die o.a. distributie, toename productiecapaciteit en transparante overleveringen adresseert, b) er lessen getrokken kunnen worden uit de pandemie, zoals de omgang met vaccinationalisme en verstoring van toeleveringsketens en c) dit onderwerp tot op heden niet is opgenomen in het beloningsbeleid.

De doelstellingen zijn gericht op het structureel oplossen van de problematiek. Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende SDG:

- **SDG 3: Goede Gezondheid & Welzijn**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 3.8 dat zorgt voor een universele ziekteverzekering, met inbegrip

van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen.

Voortgang thema

In de tweede helft van 2021 hebben we ons gericht op het indienen van twee aandeelhoudersresoluties bij Gilead en Johnson & Johnson, op het engagement met Biogen, Johnson & Johnson en Gilead en hebben we een brief opgesteld naar de producenten van Covid-19 vaccins.

Bij **Johnson & Johnson** hebben we in november 2021 wederom een resolutie voor de aandeelhoudersvergadering in 2022 ingediend waarin de onderneming wordt opgeroepen om transparant te zijn over hoe overheidsfinanciering bij de ontwikkeling van haar Covid-19 vaccin invloed heeft gehad op de uiteindelijke prijs. Deze resolutie stond ook op de agenda voor de aandeelhoudersvergadering van 2021 en behaalde daar 31,77% van de stemmen. Johnson & Johnson heeft echter onvoldoende stappen gezet op dit terrein en we hebben met andere investeerders de resolutie wederom opnieuw ingediend. In het kader van de Access to Medicine Index hebben we met de onderneming gesproken over hoe het haar prestaties in deze index kan verbeteren, mogelijk door te werken aan betere distributienetwerken in ontwikkelingslanden. Daarnaast hebben we Johnson & Johnson opgeroepen om een koppeling te maken tussen het beloningsbeleid en de wereldwijde toegang tot haar Janssen-vaccin.

Met **Gilead** hebben we dit najaar gesproken over de uitkomsten van de Access to Medicine Index. Tijdens het gesprek bleek er door de komst van nieuwe bestuurders een nieuwe wind te waaien. De onderneming lijkt serieuzer werk te willen maken van toegang tot medicijnen en liet eind 2021 weten voor het eerst actief mee te werken met het onderzoek van Access to Medicine. Toch is er ook nog werk aan de winkel, o.a. wat betreft het vergroten van de transparantie. Om deze reden hebben we met andere investeerders een resolutie ingediend voor de aandeelhoudersvergadering in 2022 met als doel de transparantie over haar lobbyactiviteiten te vergroten. De eerste gesprekken met de onderneming hierover hebben plaatsgevonden, maar op het moment van schrijven is het nog onduidelijk of de onderneming met voldoende toezeggingen zal komen om de resolutie terug te trekken.

Met **Biogen** hebben we gesproken over hun prijsbeleid. Biogen heeft een prijsbeleid, maar het is onduidelijk of en hoe dit in de praktijk wordt toegepast. Tijdens het gesprek zijn we daarom dieper ingegaan op het medicijn "Spinraza" en hoe Biogen hier haar prijsbeleid in de praktijk brengt. Daarnaast hebben we aangedrongen om de transparantie wat betreft lobbyactiviteiten te vergroten en om een externe adviesraad in te stellen die stakeholders direct het bestuur laat adviseren op maatschappelijke thema's zoals toegang

tot medicijnen. De onderneming liet weten dit te overwegen en binnenkort een studiedag over dit thema voor haar bestuur te organiseren.

Vervolg

We zullen in de eerste helft van 2022 toewerken naar de aandeelhoudersvergaderingen, in het bijzonder die van Gilead en Johnson & Johnson. Bij de laatste onderneming zal het vooral gaan over de koppeling tussen het beloningsbeleid en wereldwijde toegang tot vaccins. Daarnaast zullen we inzetten op engagement gesprekken met o.a. Roche en Novartis.

3.5.7. Leefbaar loon in de supermarkt- en textielsector

Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing. Afhankelijk van het land kan dit overeenkomen met het minimumloon, maar in vele landen is er of geen wetgeving op dit terrein, of is het minimumloon onvoldoende om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Dit geldt voor ontwikkelingslanden, maar ook dichterbij huis in landen als Hongarije, het Verenigd Koninkrijk of Polen. Juist daarom hebben bedrijven een belangrijke verantwoordelijkheid wat betreft het betalen van een leefbaar loon. Hoewel het betalen van een leefbaar loon in eerste instantie lijkt te leiden tot hogere kosten, kan het ook leiden tot lagere kosten en hogere winstgevendheid. Dit blijkt onder andere uit onderzoeken van Berenschot en Chapman & Thompson op dit onderwerp.

Er is gekozen om twee sectoren te selecteren voor het engagementprogramma, namelijk de kleding- en supermarktsector. Het onderwerp is voor deze sectoren materieel en ze kunnen ook relatief eenvoudig verbeteringen op dit thema realiseren. Er wordt bij de uitvoering van dit thema nauw samengewerkt met het Platform Living Wage for Financials (PLWF). Dit is een samenwerkingsverband van financiële instellingen, waaronder MN, ASN, a.s.r., Triodos IM, NN IP, Robeco en Kempen. Binnen dit platform wordt informatie uitgewisseld, is een methodologie ontwikkeld om bedrijven te analyseren op hun prestaties op het gebied van leefbaar loon en wordt er samengewerkt om de resultaten van het platform onder de aandacht te brengen. Engagements worden indien mogelijk samen gevoerd of gecoördineerd. Dit maakt het voor dit engagementtraject mogelijk zowel de efficiëntie als effectiviteit te vergroten.

Doel van het thema

Leefbaar loon is een complex onderwerp, zeker in een bedrijf met honderden toeleveranciers. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een onderneming stappen kan zetten. Afhankelijk van de onderneming leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen:

- **Beleidsvorming.** De onderneming heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp leefbaar loon, inclusief doelstellingen.
- **Implementatie en toetsing.** De onderneming implementeert het beleid in de eigen bedrijfsvoering en bij de toeleveranciers en ziet actief toe op de voortgang.
- **Randvoorwaarden.** De onderneming zorgt dat de randvoorwaarden voor een leefbaar loon, zoals collectieve onderhandeling en vakbondsvrijheid, gewaarborgd zijn in haar eigen bedrijfsvoering en bij toeleveranciers.
- **Samenwerking in de sector.** De onderneming werkt samen met andere partijen, bijvoorbeeld via sectorinitiatieven aan bevordering van leefbaar loon.
- **Transparantie.** De onderneming is op dit thema transparant richting investeerders, consumenten en andere belanghebbenden en rapporteert over het beleid, de implementatie en de voortgang.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende SDG:

- **SDG 1: Geen Armoede**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 1.1. en bijbehorende indicator 1.1.1. die zich richten op het verminderen van armoede.

- **SDG 8: Eerlijk Werk en Economische Groei**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 8.5 dat zich richt op waardig werk en werkgelegenheid en de onderliggende indicator 8.5.1. die zich richt op het verhogen van de uurlonen.

- **SDG 10: Ongelijkheid Verminderen**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 10.1 en onderliggende indicator 10.1.1 die zich richten op inkomensgroei van lage inkomens wereldwijd.

Geselecteerde sectoren & bedrijven

We zijn met het thema leefbaar loon medio 2018 van start gegaan. Er zijn toen twee sectoren geselecteerd; de kleding- en supermarktsector die we hieronder verder zullen toelichten.

Leefbaar loon is een belangrijk thema binnen de kledingindustrie. Door de vele toeleveranciers, vaak gevestigd in landen met lage lonen en zwakke overheden zijn er veel misstanden, inclusief zeer lage lonen. Toch zijn er binnen de kledingsector een aantal hoopvolle initiatieven die breder navolging verdienen om de problematiek aan te

pakken. De tweede sector is de supermarktsector. Deze sector kenmerkt zich door het enorme aantal producten. Daarom kent ook deze sector talloze leveranciers die op hun beurt producten leveren van vele producenten. De sector heeft dan ook op verschillende vlakken te maken met leefbaar loon:

- Het betalen van leefbaar loon aan eigen medewerkers, met name relevant in de landen waar geen minimumloon bestaat of dit onder het bestaansminimum ligt.
- Het betalen van leefbaar loon in de productieketen bij de producten, bijvoorbeeld van thee of koffie, die in eigen beheer worden geproduceerd.
- Het stimuleren van een leefbaar loon bij de producenten van de producten die binnen de winkels verkocht worden.
- Het informeren van klanten over dit thema zodat zij hier bewuste keuzes in kunnen maken.

De bedrijven in de kleding- en supermarkt sector waarmee we spreken over leefbaar loon zijn geselecteerd op basis van:

- Aanwezigheid in de portefeuilles.
- Relevantie van het thema leefbaar loon voor de bedrijfsvoering en de mogelijkheid verbeteringen door te voeren. Hiervoor is o.a. een scan gemaakt op basis van MSCI data, jaarverslagen en andere beschikbare onderzoeken.
- Het engagement van Achmea IM voegt door de nieuwe sector supermarkten iets toe aan de al lopende engagement binnen PLWF.

Voortgang thema

Kledingsector

In de tweede helft van het jaar zijn de resultaten van het onderzoek besproken met Hugo Boss, Ralph Lauren en TJX. Dit waren de laatste, afrondende gesprekken met deze ondernemingen in het kader van het leefbaar loon engagement. In de gesprekken met Hugo Boss en Ralph Lauren konden we terugkijken op de voortgang sinds de start van het engagement project. Beide ondernemingen hebben in deze periode een duidelijke intentie vastgelegd in beleid, en zijn constructief aan het werk om verbetering van lonen in de keten te bewerkstelligen. Duidelijk is dat dit complex is, en dat men afhankelijk is van medewerking van ketenpartners en lokale omstandigheden. Vooral samenwerkingen met sectorgenoten en expertorganisaties kunnen helpen om ontwikkelde goede praktijken en standaarden te gebruiken. Beide ondernemingen laten zien hoe dergelijke samenwerking loont.

TJX en **Home Depot** zijn duidelijk nog in andere fase van het werk aan arbeidsomstandigheden in de keten. Daarbij werd ook duidelijk dat deze ondernemingen, vanwege een ander business model dan de meeste kledingproducenten en retailers, minder druk voelde om met leefbaar loon in de keten aan de slag te gaan. Bij Home Depot speelde een rol dat kleding slechts een beperkt deel betrof van het totale assortiment, waardoor er andere prioriteiten waren op gebied van verantwoord ondernemen. Bij TJX was het

business model lang een argument om niet aan leefbaar loon te willen werken. Deze onderneming koopt vooral veel restpartijen van andere merken, om die tegen gereduceerd tarief te verkopen. Daardoor ziet het zich minder in een positie om eisen te stellen op gebied van arbeidsomstandigheden en heeft het alle aandacht nodig om te zorgen dat de producten die het inkoopt, wel aan primaire arbeidsomstandigheden – geen kinderarbeid of gedwongen arbeid – voldoet. Toch was er in de gesprekken met TJX wel enige opening en heeft de onderneming zich, mede op onze suggestie, aangesloten bij de ‘Responsible Business Alliance’, een netwerk organisatie uit de VS voor ondernemingen die zich inzetten voor verantwoord ondernemen.

Zowel **Ralph Lauren** als **TJX** waren positief over de constructieve gesprekken die we de afgelopen jaren hebben gevoerd, en onze goed geïnformeerde voorstellen. En hoewel Achmea IM nu de dialoog met deze ondernemingen heeft afgerond, zullen partners uit het leefbaar loon platform, de gesprekken nog voortzetten. Met Home Depot is in de tweede helft van dit jaar geen gesprek meer gevoerd omdat de lead investor tot de conclusie kwam dat er weinig perspectief was op concrete stappen vooruit. Deze dialoog is daarom helaas zonder concreet resultaat afgesloten. Een gepland gesprek met V.F. Corp werd op verzoek van de onderneming uitgesteld tot begin 2022. Achmea IM zal daarom aan dit gesprek niet meer deelnemen. Wel heeft deze dialoog duidelijk resultaat opgeleverd. En ook deze dialoog wordt nog door partners uit het leefbaar loon platform voortgezet. In de profielen van de individuele bedrijven gaan we nog wat verder in op de bereikte resultaten. En de evaluatietabel vat de bevindingen van de dialogen nogmaals samen.

Supermarkten

In de tweede helft van 2021 hebben we bij alle ondernemingen de voortgang geanalyseerd op basis van de methodologie die door het PLWF is ontwikkeld en de uitkomsten met hen besproken.

Ook bij **Casino** zien we vooruitgang. Zo maakt de onderneming een analyse of haar medewerkers in o.a. Brazilië een leefbaar loon betaald krijgen. Tevens zien we dat, net als bij Carrefour, ook de nieuwe Franse regelgeving op het gebied van verantwoord ondernemen helpt om arbeidsrechten en leefbaar loon hoger op de agenda te plaatsen binnen de onderneming en in de rapportages. Ook hier sluiten we de engagement positief af.

Bij **Ahold Delhaize** zien we in onze analyse minder vooruitgang. Net als tijdens de start van onze engagement zet de onderneming goede stappen via Albert Heijn, maar worden de goede voorbeelden niet vertaald naar andere ketens binnen het concern. Hoewel Ahold Delhaize wel sinds kort een rapportage op het gebied van mensenrechten publiceert en een due diligence op dit thema heeft uitgevoerd, zien we concern breed op dit moment nog te weinig inzicht en voortgang op leefbaar loon. We zien wel

dat de onderneming toezeggingen en stappen zet om deze na afsluiting van de engagement voor een deel te adresseren.

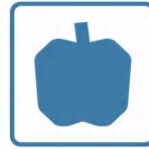
Ook in 2021 zien we dat **Tesco** voorop loopt op het gebied van leefbaar loon. De onderneming had ook bij de start van het engagement traject het onderwerp al op de radar staan. Dat betekende dat we al in onze eerste gesprekken in konden zoomen op de implementatie van leefbaar loon en hierover diepgaand gesproken hebben. We zien dat Tesco gedegen naar onze inbreng heeft geluisterd, een beleid voor leefbaar loon in productieketens heeft opgesteld en daar ook in de praktijk stappen zet.

Als kritische noot, hoorden we in ons laatste gesprek wel dat leefbaar loon voor eigen personeel in het Verenigd Koninkrijk weer een zorgpunt is geworden, waar de onderneming eerst als koploper bekend stond. Echter, we zien ook in onze analyse uit 2021 goede voortuitgang en sluiten deze engagement dan ook met succes af.

Conclusie

Eind 2021 heeft Achmea IM het leefbaar loon engagement project afgerond. Uit bovenstaande beschrijving van de voortgang en in de evaluatietabel komt naar voren dat dit engagementtraject duidelijk succesvol is geweest. Met de ondernemingen hebben we constructieve gesprekken gevoerd en hebben we in onze gesprekken en in het jaarlijkse onderzoek van PLWF duidelijke voortuitgang gezien. Deze voortuitgang betekent echter niet dat de ondernemingen aan alle werknemers die in hun toeleveringsketen werken al een leefbaar loon betalen. Het betekent wel dat deze ondernemingen het onderwerp leefbaar loon in beleid hebben verankerd, en dat ze structureel werken aan de verbetering van beloning in de keten. Ook is bij de meeste ondernemingen de rapportage over dit onderwerp verbeterd.

In de tekstbox 'PLWF' kijken we ook terug op de samenwerking met de partners in het Platform Living Wage Financials. Deze samenwerking heeft duidelijk bijgedragen aan het succes van de dialogen. Dankzij het bestaan van het platform konden we de ondernemingen laten zien dat het onderwerp op de agenda staat van een groeiende groep institutionele beleggers. Ook is het platform een herkende en erkende gesprekspartner geworden voor maatschappelijke organisaties die werken aan leefbaar loon. Op basis van de gerealiseerde voortgang bij de ondernemingen, en het resultaat van de samenwerking in het leefbaar loon platform, kijken we terug op een succesvol engagement project

3.5.8. Access to Nutrition

Zowel goede als voldoende voeding zijn van groot belang voor een gezonde samenleving. Voedingsbedrijven kunnen hier op verschillende manieren een belangrijke bijdrage aan leveren en hiermee tevens inspelen op een groeiende markt. Zo kunnen zij voedingswaarde en gezondheid meer prioriteit geven bij het ontwikkelen van producten, gezondheid meewegen in de prijsstelling en consumenten actief informeren over de voedingswaarden van producten.

Achtergrond van het thema

De 'Access to Nutrition Index' is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun presentaties op onder andere de volgende thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;
- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen en het promoten van borstvoeding.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en relevante internationale organisaties zoals de 'United Nations World Health Organisation' (WHO). Er bestaat zowel een wereldwijde index als regionale indices die inzoomen op ondernemingen uit de Verenigde Staten, India, Mexico en Zuid-Afrika.

De resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op het thema Access to Nutrition kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts 1/3 van de onderzochte voedingsproducten als gezond kunnen worden gekwalificeerd.

Om de resultaten van het onderzoek via investeerders onder de aandacht te brengen bij ondernemingen, is er zowel een investor statement als een gezamenlijk engagement programma gelanceerd. Aan beide initiatieven neemt Achmea IM in het kader van dit engagementthema actief deel om zo ondernemingen te stimuleren, stappen te zetten op het gebied van Access to Nutrition.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen, gebaseerd op de uitgangspunten van de 'Access to Nutrition Index':

- De onderneming geeft goede voeding een gedegen plek in de strategie, uitgewerkt in concreet beleid;
- De onderneming zet zich in om goede en gezonde producten te ontwikkelen;
- De onderneming zet zich in om goede voeding tegen een betaalbare prijs beschikbaar te maken;

- De onderneming ondersteunt met haar marketingactiviteiten een gezond voedingspatroon;
- De producten van de onderneming passen in een gezond dieet en een gezonde levensstijl;
- De onderneming geeft via de verpakking goede informatie aan consumenten over de voedingswaarden van haar producten;
- Ondernemingen werken actief samen met andere belanghebbenden op het gebied van goede voeding.

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende SDGs:

- **SDG 2: Geen Honger**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 2.2 dat zich richt op het uitbannen van slechte voedingspatronen.

- **SDG 3:Goede Gezondheid en Welzijn**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 3.4 dat zich richt op het voor 2030 met een derde inperken van vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten, zoals diabetes, kanker of hart- en vaatziekte.

Voortgang thema

Begin juli 2021 is de nieuwe benchmark van de [Access to Nutrition Index](#) uitgekomen waarvan we de resultaten in onze engagement hebben ingezet. De uitkomsten van dit nieuwe onderzoek laten een gemengd beeld zien. Zo is het percentage producten dat voedingsbedrijven aanbieden en dat als gezond kan worden gezien nog steeds laag, namelijk 31%. Toch zien we bij een aantal ondernemingen ook vooruitgang. Negen ondernemingen hebben bijvoorbeeld wel degelijk hun voedingsproducten gezonder gemaakt en bij dertien ondernemingen zien we duidelijk meer aandacht voor en beleid op dit thema. Kortom, de uitkomsten van de Index laten zien dat er nog stappen nodig zijn, maar laten ook goede voorbeelden zien van ondernemingen die aantonen dat deze stappen daadwerkelijk mogelijk zijn.

We hebben nu drie jaar engagement gevoerd op dit thema. We zien echter, bevestigd door de uitgekomen Access to Nutrition Index, dat dit thema nog steeds hoog op de agenda moet staan. In overleg met Access to Nutrition en de investeerders coalitie hebben we daarom een aantal wisselingen en toevoegingen doorgevoerd in de groep ondernemingen waarmee we engagement voeren op dit onderwerp. We zullen met Conagra, Suntory en Unilever onze engagement voortzetten. Voor Nestlé zullen we als lead-investor het stokje overdragen en voor Coca-Cola juist overnemen. Daarnaast zullen we BRF, Grupo Bimbo en Meiji toevoegen aan ons engagement programma en hier als (co-)lead optreden namens de coalitie van investeerders. Al deze ondernemingen hebben we deze zomer een brief gestuurd waarin de belangrijkste uitkomsten van de Access to Nutrition Benchmark per onderneming werden benoemd, aangevuld met onze verwachtingen voor de te zetten stappen.

Met **Unilever** heeft er daarna snel een gesprek plaatsgevonden. Unilever scoort relatief goed in de benchmark, maar heeft ook een productenportefeuille waar ongezonde producten een belangrijk onderdeel van uitmaken. Daarnaast hebben we de onderneming aangesproken op het zetten van doelen voor het wereldwijd meer toegankelijk maken van gezonde voeding en transparanter te zijn over haar lobbyactiviteiten.

Van **Conagra** hebben we snel een schriftelijke reactie op onze brief ontvangen. De onderneming stond open voor een gesprek, maar door persoonlijke omstandigheden aan de kant van Conagra is dit gesprek uitgesteld tot begin januari 2022.

Suntory is al vanaf de start van dit engagement thema een onderneming waarmee engagement uitdagend is. Positief was dat we snel een reactie kregen op onze brief. De onderneming liet weten graag met ons in gesprek te gaan, maar de voorkeur te hebben dit in 2022 te doen wanneer er stappen op het thema goede voeding zijn gezet binnen Suntory. Daarnaast was het positief dat Suntory voor het eerst proactief met Access to Nutrition contact heeft gezocht over de uitkomsten en het delen van informatie.

BRF is sinds dit halfjaar toegevoegd aan het engagement programma. De eerste ervaringen met deze Braziliaanse onderneming zijn zeer positief. De onderneming reageerde direct op de brief en er vond snel een eerste gesprek plaats. BRF stelde dat de punten uit de brief terecht waren en dat het haar beleid zou herzien. Ook in een vervolgggesprek konden we snel ter zake komen over de door te voeren verbeteringen.

Ook **Grupo Bimbo** is toegevoegd aan dit thema. Deze Mexicaanse onderneming die wereldwijd actief is, heeft snel een uitgebreide schriftelijke reactie gestuurd op onze brief. Echter, het aangaan van een gesprek werd in eerste instantie door de onderneming afgehouden. Door als investeerders samen te werken heeft de onderneming toch een gesprek ingepland. Dat gesprek was positief en constructief. De onderneming bleek open om met de aanbevelingen aan de slag te gaan.

Ook voor **Meiji** liet het eerste gesprek een positieve indruk achter. Na het verzenden van de brief werd er snel een gesprek ingepland. Door de inzet van vertalers en deelname van Japanse investeerders werd de taalbarrière geslecht en bleek dat de onderneming serieus naar de verzoeken uit de brief had gekeken. De onderneming liet tevens weten open te staan om ook de komende jaren deze dialoog voort te zetten.

Ook **Coca-Cola** hebben we namens de coalitie in juli 2021 een brief gestuurd met onze verzoeken en bevindingen uit de Access to Nutrition Index. Het gesprek heeft snel plaatsgevonden. Tijdens dit gesprek hebben we Coca-Cola gevraagd of en hoe de uitkomsten van de Access to Nutrition Index intern zijn besproken en wat de vervolgstappen zijn.

De onderneming liet weten dat ze de uitkomsten serieus nemen en dat deze ook in het bestuur ter tafel zijn gekomen. Coca-Cola heeft al een aantal stappen gezet wat betreft suikerreductie. We hebben echter benadrukt dat het van belang is deze stappen op te schalen en ook andere aspecten van gezonde voeding een plek te geven in de strategie. Ook rondom marketing en lobby zijn we van mening dat de onderneming stappen kan zetten. In het kader van de Healthy Markets Initiative van ShareAction hebben we ook deelgenomen aan een tweede gesprek met Coca-Cola waar we deze punten hebben herhaald. De onderneming is niet afwijzend ten opzichte van deze punten, maar het is nog onduidelijk welke stappen Coca-Cola concreet gaat zetten.

Naast de engagement met de ondernemingen heeft de investeerderscoalitie rondom Access to Nutrition Index ook een verklaring gepubliceerd tijdens de Nutrition for Growth Conference. Dit is een internationale conferentie over duurzame voeding die dit jaar (virtueel) in Japan werd georganiseerd. Een artikel over de lancering is [hier te vinden](#).

Vervolg

We zullen de eerste reactie en gesprekken in 2022 evalueren met de andere investeerders uit de coalitie rondom Access to Nutrition. Daarnaast zullen we vervolggesprekken met de ondernemingen inplannen en monitoren of en hoe ondernemingen ook daadwerkelijk hun beleid aanpassen. Daarnaast kijken we of en hoe dit thema op de agenda komt van de aankomende aandeelhoudersvergaderingen.

3.5.9. Biodiversiteit

Financiële instellingen beleggen en investeren in ondernemingen verspreid over de hele wereld. Veel van die bedrijven beïnvloeden de natuur. Ze hebben door hun activiteiten bewust of onbewust een aandeel in het verlies van biodiversiteit. Maar ook veel ondernemingen zijn juist afhankelijk van biodiversiteit en producten die voortkomen uit de natuur; ook wel 'ecosysteemdiensten genoemd'. Het boven genoemde rapport van DNB beschrijft deze relatie als volgt: "De relatie tussen biodiversiteit en financiële instellingen is indirect en tweezijdig. De financiële sector financiert bedrijven die voor de productie van hun goederen en diensten (deels) afhankelijk zijn van ecosysteemdiensten. Daarnaast financiert de sector bedrijven die met hun productieprocessen biodiversiteit negatief beïnvloeden door veranderend land- en zee gebruik, overexploitatie van ecosystemen, klimaatverandering en vervuiling." Ook de UN Principles for Responsible Investment (PRI) beschrijft de materiele risico's van biodiversiteitsverlies voor de financiële

sector¹⁶. En ESG data aanbieder MSCI signaleert biodiversiteit als belangrijk ESG thema voor 2021.¹⁷

Achtergrond van het thema

Op basis van onderzoek naar de impact van industriële sectoren op biodiversiteit, en met behulp van ESG data van MSCI hebben we de landbouwketen gekozen als relevante sector voor dit engagement thema. Met ondernemingen in deze keten willen we spreken over hoe zij hun (mogelijke) negatieve impact op biodiversiteit in kaart brengen, en wat zij al doen, en nog meer kunnen doen, om verlies van biodiversiteit te stoppen. Ook willen we horen in hoeverre de ondernemingen hun afhankelijkheid van biodiversiteit op de radar hebben. Afsluitend willen we ook aan de orde stellen hoe de ondernemingen kunnen bijdragen aan de bevordering van biodiversiteit. We willen daarbij aansluiten bij beschikbare methoden, standaarden en richtlijnen. Op dit gebied is momenteel veel in ontwikkeling en deze ontwikkelingen volgen wij op de voet. Relevante ontwikkelingen geven wij vanzelfsprekend een plek in dit engagement traject.

Doel van thema

We hebben voor dit engagement traject het doel gesteld dat de geselecteerde ondernemingen één of meer van onderstaande stappen zetten.

- **Beleid en bestuur:**
  - Biodiversiteitsbeleid: De onderneming benoemt het belang van het behoud van biodiversiteit in het beleid van de onderneming;
  - Het bestuur van de onderneming geeft blijk van de urgentie van het thema biodiversiteit en stelt doelen en neemt verantwoordelijkheid voor de uitvoering ten aanzien van:
    - Tegengaan van ontbossing / bescherming van natuur
    - Bescherming en verbetering van biodiversiteit rond gebruik van bestaande landbouwgrond en gedegradeerde landbouwgronden.
- **Structurele analyse en aanpak in 5 stappen¹⁸:**
  - Impact en afhankelijkheden meten;
  - Interpreteren, prioriteren;
  - Doelen stellen;
  - Implementeren;
  - Voortgang meten en rapporteren.
- **Samenwerking.** Samenwerking in de keten vergroot de kans op positieve impact, door gebruik te maken van beschikbare kennis, ervaring en succesvolle voorbeelden. We moedigen ondernemingen daarom aan samenwerking te zoeken of te initiëren (Voorbeelden: OP2B / Natural Capital Coalition / World Business Council for Sustainable Development, Organic Cotton Accelerator etc.)
- **Rapportage.** We verwachten rapportage over afhankelijkheid van en impact op biodiversiteit, daarbij

¹⁶ www.unpri.org/sustainability-issues/environmental-social-and-governance-issues/environmental-issues/biodiversity?adredir=1 | "download

¹⁷ To Bee or not to Bee: Investors Tackle the Biodiversity Crisis, MSCI 2021

¹⁸ Deze 5-stap aanpak is ontleend aan de 'Initial Guidance for Business' van het Science-based targets for nature initiatief

gebruik makend van leidende standaarden, en rekening houdend met internationale ontwikkelingen op gebied van wetgeving over verslaglegging.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende SDG:

- **SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 12.2 dat zich richt op het realiseren van het duurzame beheer en het efficiënt gebruik van natuurlijke hulpbronnen en onderliggend doel 12.6 dat bedrijven aanmoedigt om, in het bijzonder grote en transnationale bedrijven, duurzame praktijken aan te nemen en duurzaamheidsinformatie te integreren in hun rapporteringscyclus.

- **SDG 14: Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en maritieme hulpbronnen.**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 14.1 dat zich richt op het voorkomen van vervuiling van de zee.

- **SDG 15: Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe.**

Daarbij is er een focus op de verantwoordelijkheid van de landbouwketen om ontbossing tegen te gaan en gezonde, productieve landbouwgronden te bevorderen, waardoor de druk op natuur en beschermd natuurgebieden kan afnemen. Deze aspecten zijn onderdeel van onderliggende doelen van 15.2 en 15.3.

Voortgang thema

Begin 2021 zijn we gestart met het voorbereidend onderzoek. Tal van onderzoeken en rapporten zijn daarbij gebruikt, van kennisinstellingen, financiële sectororganisaties en maatschappelijke organisaties. Op basis van het onderzoek is eerst de keuze voor de relevante sector / keten gemaakt, en vervolgens de selectie van ondernemingen om het gesprek mee aan te gaan. Daarbij is nadrukkelijk gekeken naar de activiteiten van de onderneming en risico's wat betreft het veroorzaken van biodiversiteitsverlies. In de eerste helft van 2021 is aan alle ondernemingen een brief gestuurd waarin we het thema biodiversiteit hebben geïntroduceerd. In de brief hebben we onze risicoanalyse voor de ondernemingen wat betreft impact op verlies van biodiversiteit uiteengezet en een aantal vragen geformuleerd. De brieven sloten af met een verzoek om over dit thema in gesprek te gaan.

In de tweede helft van het jaar hebben we met zes van de zeven ondernemingen kunnen spreken. De gesprekken waren open, informatief en constructief. Alleen met Costco heeft geen gesprek plaatsgevonden. Deze onderneming gaf aan geen behoefte te hebben aan een gesprek en zelf de momenten te kiezen om de aandeelhouders over ontwikkelingen rond verduurzaming te informeren. Als eerste stap in lijn met onze escalatie strategie zullen we begin

2022 vragen stellen over het thema biodiversiteit op de aandeelhoudersvergadering. Daarna zullen we bekijken of dit een opening biedt om toch met de onderneming in gesprek te komen.

De gesprekken met de ondernemingen bevestigden het beeld dat al ontstond tijdens het voorbereidend onderzoek. De meeste van de ondernemingen werken al aan het beperken van hun rol in het veroorzaken van verlies aan biodiversiteit. Sommigen doen dat nog vrij ad-hoc, anderen al op basis van een analyse van gebruikte grondstoffen en de impact daarvan op biodiversiteit. In veel gesprekken kwam de term 'regeneratieve landbouw' naar voren. Dit gaat om een vorm van landbouw die zich richt op het herstel van de bodemvitaliteit en het vergroten van de biodiversiteit. Ook de relatie tussen klimaatverandering en biodiversiteit kwam in de gesprekken aan de orde. Een aantal ondernemingen bekijkt al hoe ze door meer duurzame landbouwpraktijken de opname van CO2 in de grond kunnen verbeteren, waardoor de 'scope 3' emissies, de emissies in de productieketen, beperkt kunnen worden. Tussen de ondernemingen zijn duidelijke verschillen in hoe ver ze al zijn in hun werk op het gebied van deze thema's. Ook in de mate van kwaliteit en detail in de rapportage over deze onderwerpen zijn er duidelijk verschillen.

De voornaamste uitdaging zit in het ontwikkelen en toepassen van indicatoren om bijdragen aan verbetering van biodiversiteit te meten. In de volgende gesprekken met de ondernemingen zullen we verder ingaan op hoe ze hun werk aan behoud van biodiversiteit kunnen versnellen en opschalen en hoe ze daarover nog beter kunnen rapporteren. Meer details over de voortgang van individuele ondernemingen is te lezen in de ondernemingsprofielen.

Samenwerking

In de voorbereiding van het engagement project bleek ook de deelname van Achmea IM aan de Finance for Biodiversity Pledge van waarde. Dit initiatief dat ook verbonden is aan het Europese EU Business @ Biodiversity Platform¹⁹, biedt toegang tot de meest recente ontwikkelingen op gebied van biodiversiteit-impact meet methoden voor ondernemingen en impact indicatoren en data voor financiële instellingen. Samenwerking op gebied van engagement over biodiversiteit is één van de doelstellingen van de Pledge. Achmea IM heeft samen met Federated Hermes het voorzitterschap van de engagement werkgroep op zich genomen. Door actieve deelname in deze werkgroep willen we samenwerking op het gebied van engagement bevorderen en leren van ervaringen van andere leden van de werkgroep. Ook kan afstemming plaatsvinden in het geval er met dezelfde ondernemingen dialoog plaatsvindt. We hebben leden van de engagement werkgroep uitgenodigd om actief deel te nemen aan ons engagement project en vier partijen, Vancity Investment Management (Canada), Karner Blue Capital (VS), Oddo BHF asset management en SCOR SE (Frankrijk), hebben zich bij ons programma aangesloten. Deze samenwerking is een duidelijk signaal aan de

¹⁹ https://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/index_en.htm

ondernemingen dat er toenemende aandacht is bij beleggers voor de risico's rond biodiversiteitsverlies.

Vervolg

In de eerste gesprekken hebben we aangegeven dat we graag de komende ca. 3 jaar met de ondernemingen in gesprek blijven over inzet, werk en voortgang aangaande behoud – en verbetering van biodiversiteit. Zes van de zeven ondernemingen – Costco was de uitzondering – waren daartoe bereid. In het eerste half jaar van 2022 zullen we een nieuwe ronde gesprekken plannen. Voor Costco gaan we op basis van onze escalatiestrategie en in overleg met de samenwerkingspartners bekijken of we toch in gesprek kunnen komen.

3.5.10. Plastics

Het gebruik van plastics heeft een enorme vlucht genomen en plastics worden gebruikt in diverse toepassingen; van verpakkingsmateriaal, kleding, plastic flessen tot speelgoed en koelkasten. Het gebruik van plastics voldoet daarmee aan een grote vraag uit de samenleving en biedt veel voordelen, soms ook op gebied van duurzaamheid. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van plastics in auto's waardoor het gewicht en daardoor ook het brandstofverbruik afneemt. Een ander voorbeeld is gebruik van plastics als verpakkingsmateriaal waardoor de houdbaarheid van voedingsproducten wordt verlengd wat kan bijdragen aan minder verspilling. Zo kan het gebruik van plastics een milieuwinst opleveren die groter is dan de milieukosten die gemoeid zijn bij de productie van de plastics.

Achtergrond van het thema

Er zijn ook grote zorgen rond het gebruik van plastics. Zo wordt bijna alle plastic gemaakt uit olie. Dit betekent dat nu wel 6% van de mondiale olieproductie gebruikt wordt voor de productie van plastics. Door economische ontwikkelingen zal dit percentage naar verwachting toenemen tot 20% van de mondiale olieproductie in 2050. De winning van olie leidt tot substantiële schade aan het milieu en de productie van plastic veroorzaakt CO₂ uitstoot. Een ander probleem is dat slechts een klein gedeelte, ca. 10% van de geproduceerde plastics op dit moment wordt gerecycled, ongeveer 40% op stortplaatsen terecht komt, en 14% wordt verbrand. Dat betekent dat meer dan 30% uiteindelijk in het milieu eindigt en een grote vervuilsbron is voor meren, rivieren en uiteindelijk de oceanen. Jaarlijks komt er ruim 3 miljoen ton aan plastic in de oceanen terecht. Bij ongewijzigd beleid kan dit er toe leiden dat er in 2050 meer plastic dan vis in de oceanen aanwezig is.

Doel van het thema

Om de schadelijke gevolgen van plastic te verminderen en de winstgevendheid van de onderneming op de lange termijn te waarborgen willen we dat bedrijven hun rol in de plastic transitie verstevigen. Het zetten van één of meer van onderstaande stappen is de hoofddoelstelling van dit engagementtraject:

- **Beleidsvorming.** ESG impact van plastic wordt als materieel erkend in de strategie van de onderneming. Scenario analyse brengt risico's van marktonwikkelingen en regelgeving in beeld.
- **Implementatie en toetsing.** De onderneming stelt concrete doelen met prestatie indicatoren om negatieve impact van plastic te reduceren. De onderneming meet de voortgang ten aanzien van de doelen, en rapporteert daarover in openbare verslaglegging.
- **Samenwerking in de sector.** De onderneming werkt samen met relevante partijen in de plastic keten aan het vinden en implementeren van oplossingen die de plastic transitie kunnen versnellen.
- **Transparantie.** De onderneming rapporteert naast de voortgang ten aanzien van bovengenoemde doelen en kpi's over:
  - Hoe regelgeving en marktontwikkelingen met name gericht op de plastic transitie, invloed zullen hebben op de financiële resultaten
  - De maatschappelijke impact van geproduceerde plastics: resultaten van maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, waaronder het verbeteren van energie efficiëntie.

Het engagement thema sluit aan bij verschillende Sustainable Development Goals (SDGs), waaronder SDG 3: Goede gezondheid en welzijn, SDG 6: Schoon water en sanitair, SDG 11: Duurzame steden en gemeenschappen, SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie en SDG 14: Leven in het water.

Voor ons staat SDG 12 centraal in de dialoog met de ondernemingen, aangezien dit doel het meest concreet raakt aan het handelingsperspectief van ondernemingen in de plastic keten:

• SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie

- 12.2 Tegen 2030 het duurzame beheer en het efficiënte gebruik van natuurlijke hulpbronnen realiseren.

- 12.3 Tegen 2030 de voedselverspilling in winkels en bij consumenten per capita halveren en voedselverlies reduceren in de productie- en voedselketens, met inbegrip van verliezen na de oogst.

- 12.4 Tegen 2020 komen tot een vanuit milieuvriendelijk beheer van chemicaliën en van alle afval gedurende hun hele levenscyclus, in overeenstemming met afgesproken nationale kaderovereenkomsten, en de uitstoot aanzienlijk beperken in lucht, water en bodem om hun negatieve

invloeden op de menselijke gezondheid en het milieu zoveel mogelijk te beperken.

- 12.5 Tegen 2030 de afvalproductie aanzienlijk beperken via preventie, vermindering, recyclage en hergebruik.

- 12.6 Bedrijven aanmoedigen, in het bijzonder grote en transnationale bedrijven, om duurzame praktijken aan te nemen en duurzaamheidsinformatie te integreren in hun rapporteringscyclus.

Voortgang thema

In de tweede helft van 2021 spraken we met alle ondernemingen behalve Huhtamaki. In de gesprekken in het najaar van 2021 stond de voortgang ten aanzien van de al eerder besproken verwachtingen centraal. Bij alle ondernemingen staan de uitdagingen rond het voorkomen van plastic afval en de relatie tussen gebruik van fossiele grondstoffen en het beperken van klimaatverandering duidelijk op de agenda. Ook onze verwachtingen aangaande het opnemen van indicatoren over duurzaamheidsprestaties in de beloning van de directie, waren opnieuw onderwerp van gesprek. Bij enkele van de ondernemingen is hiertoe al een aanzet gemaakt. Bij andere moet daar nog aan gewerkt worden. Ter onderbouwing van het belang van dit aspect en de mogelijkheden voor implementatie, sturen we de ondernemingen bijvoorbeeld relevante documentatie en goede voorbeelden.

We hebben de ondernemingen ook geïnformeerd over de door institutionele beleggers uitgesproken steun voor de 'business call for a UN Treaty on plastic pollution'²⁰. Mede op initiatief van Achmea IM werd in september 2021 de steun van een eerste groep van ca. 30 beleggers bekendgemaakt. In de aanloop naar verdere onderhandelingen over dit voorstel voor een VN-verdrag, blijven we in contact met initiatiefnemers. Berry Global, een van de verpakingsproducenten in ons engagement programma, heeft na onze suggestie, ook de steun voor de 'business call' uitgesproken, een positief resultaat.

De dialoog met **Amcor** is nog steeds constructief. In december 2021 spraken we vooral over de groei in gebruik van gerecyclede plastic. Amcor verwacht het doel van 10% voor 2025 te overtreffen. We hebben de onderneming daarom gevraagd om een nieuw, ambitieuzer doel te stellen en om ook in meer detail te rapporteren over de aanpak om het doel te bereiken. Amcor gaf ook aan dat het meer kansen ziet voor gebruik van biomassa, en dat zijn daartoe samenwerkt met o.a. het Wereld Natuurfonds. Ook introduceerde Amcor recent composteerbare verpakkingen in Australië en Nieuw-Zeeland. Verder spraken we opnieuw over onze wens om indicatoren voor het behalen van duurzaamheidsdoelen ook onderdeel te maken van de beloning van de bestuurders van de onderneming. De relatie tussen materiaalgebruik en klimaat heeft ook de aandacht van Amcor. Bijna 80% van de totale klimaatvoetafdruk van Amcor komt van de gebruikte grondstoffen voor het maken

van plastic. De onderneming werkt aan nieuwe doelen op basis van de 'science based targets' aanpak.

In het gesprek met **Berry Global** kon de onderneming interessante ontwikkelingen noemen. Zo had Berry kort voor het gesprek een nieuw doel voor het gebruik van circulaire plastics bekend gemaakt. Daarin neemt de onderneming ook 'bio-based' grondstoffen op. Daarnaast werkt Berry met het International Sustainability & Carbon Certification (ISCC) aan de certificering voor gerecyclede plastic.

Berry ziet positieve ontwikkelingen bij de klanten. Dat is belangrijk, want voor het toepassen van duurzame innovaties is de onderneming sterk afhankelijk van de vraag van klanten. We beschouwen het nieuwe doel voor circulair materiaalgebruik als duidelijke stap vooruit en hebben daarom de mijlpaal 4 'toezegging' op groen gezet. We hebben Berry ook gevraagd om de 'business call for a UN Treaty on plastic pollution' te steunen. We zijn blij dat de onderneming dit inmiddels publiekelijk doet.

Het gesprek met **LyondellBasell** voerden we in het najaar van 2021 samen met leden van het Climate Action 100+ initiatief. Zowel wat betreft de onderwerpen als de betrokken beleggers is er veel overlap. Op het gebied van klimaat was Lyondell jaren een achterblijver. Eind september 2021 presenteerde de onderneming een nieuw en ambitieuzer doel voor 2030 en de intentie om in 2025 de status van 'net-zero emissions' te bereiken. Voor LyondellBasell zijn ook de scope-3 emissies, waaronder de CO₂-uitstoot veroorzaakt bij de productie van fossiele grondstoffen, van grote invloed. We bespraken hoe een toename van het gebruik van circulaire materialen kan bijdragen aan reductie van de scope-3 emissies. Het nieuwe merk 'Circulen' waaronder gerecyclede en bio-based plastics worden ontwikkeld, kan daar sterk aan bijdragen. Lyondell heeft al een doel gesteld voor de groei van productie onder het merk Circulen. Wij zouden graag zien dat de onderneming nog meer ambitie toont, en de groei van de circulaire materialen concreet plaatst in de context van een eveneens ambitieus doel voor reductie van scope-3 CO₂ emissies. We spraken ook opnieuw over het opnemen van duurzaamheidsindicatoren in het beloningsbeleid. Lyondell kon op dit punt nog geen concrete toezegging doen.

In het gesprek met **Mondi** gingen we nader in op eerder besproken verwachtingen en recente ontwikkelingen. Mondi produceert vooral veel flexibele plastic verpakkingen. Ook omdat het veelal gaat om verpakking in contact met voedingsmiddelen, is het mede door huidige wetgeving, nog lastig om snel verduurzaming van materiaalgebruik te realiseren. Mondi weet dan ook niet zeker of het eerder gestelde doel van 25% gerecyclede plastic gebruik in 2025 haalbaar is. De onderneming blijft zich daar wel toe inzetten, maar is afhankelijk van wetgeving, van de keuze van klanten en van de beschikbaarheid van het opschalen van de productie van plastic door chemische recycling. Gebruik van bio-based plastics ligt voor de producten van Mondi niet erg voor de hand. De meest directe invloed op verduurzaming

²⁰ Deze oproep is mede ondertekend door een aantal ondernemingen waarmee wij in dialoog zijn: <https://www.plasticpollutiontreaty.org/unea>

van gebruikte materialen heeft Mondi waar het gaat om het recyclebaar maken van de eigen producten. In reactie op de geuite twijfel over het behalen van het doel voor 2025, hebben we Mondi gevraagd om in het volgende duurzaamheidsverslag meer in detail aan te geven met welke concrete acties en oplossingen gepoogd wordt dit doel toch te behalen.

Met **Sealed Air** spraken we over de voortgang ten aanzien van het doel om in 2025 tenminste 50% gerecycled of hernieuwbaar materiaal te gebruiken. Voor 2020 stond dat op 19%. Een belangrijk deel van de verdere groei moet komen van chemische recycling. Daar is een grote groei in productiecapaciteit en beschikbare input van te recycelen plastic voor nodig. Daartoe wordt nauw samengewerkt met strategische partners in de keten. De onderneming werkt aan meer concrete 'routekaarten' om dit doel te bereiken. De transitie in materiaalgebruik heeft ook grote invloed op de CO2 emissies in de keten van de onderneming. Sealed Air heeft al een doel gesteld voor reductie van deze scope-3 emissies, en werkt aan meer gedetailleerde plannen om dit doel - en het doel om in 2040 de 'net-zero status' voor emissies van eigen activiteiten - te bereiken. Het gepubliceerde scope-3 emissie reductiedoel, de aangekondigde routekaarten en het voornemen om meer duurzaamheidsindicatoren in de verslaglegging op te nemen, zien we als voldoende voortgang om voor Sealed Air de mijlpaal 4 'toezegging' op groen te zetten.

Vervolg

In het eerste half jaar van 2022 zullen we een laatste ronde gesprekken plannen. In deze gesprekken zullen we bespreken welke voortgang gerealiseerd is ten aanzien van de gestelde doelen van de dialoog en welke concrete voortgang de ondernemingen nog verwachten. In juni 2022 zullen we de dialogen evalueren en afronden.

3.5.11. Human Capital

Een goed personeelsbeleid is van strategisch belang voor ondernemingen. Uit onderzoek van Global Intangible Finance Tracker uit 2018 blijkt dat het menselijk kapitaal en de heersende cultuur gemiddeld 52% van de marktwaarde van de onderneming bepalen.

De wijze waarop het management met haar personeel omgaat en hen in staat stelt zich te blijven ontwikkelen, kan het verschil maken voor ondernemingen en concurrentievoordeel opleveren. Bijvoorbeeld in relatie tot het verhogen van de productiviteit en het aantrekken en behouden van voldoende gekwalificeerd en betrokken personeel. Digitalisering en opkomende vergrijzing in

sommige markten en industrieën vergroten deze uitdagingen.

Achtergrond van het thema

Uit onderzoek van MSCI blijkt dat er drie categorieën zijn die ondernemingen helpen hun menselijk kapitaal te optimaliseren en personeelsgerelateerde risico's te minimaliseren.

- In staat zijn om kostenefficiënt gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden;
- De maximale toegevoegde waarde uit medewerkers te halen;
- Door te voldoen aan arbeidsnormen en wet- en regelgeving voorkomen dat er juridische procedures ontstaan.

Naast het gegeven dat dit onderwerp financieel materieel is, kan een onderneming door op een goede manier met haar personeel om te gaan ook een positieve maatschappelijke bijdrage leveren. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het opleiden van hun (potentiële) werknemers, het bieden van een eerlijk loon, zorgen voor gezonde werkomstandigheden en het bieden van gelijke kansen voor iedereen. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het behalen van de Sustainable Development Goals (SDGs) van de Verenigde Naties, in het bijzonder SDGs 4, 5 en 8.

Doel van het thema

Human Capital Management is een complex onderwerp, zeker in bedrijven met honderdduizenden medewerkers in meerdere vestigingen wereldwijd. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een bedrijf stappen kan zetten. Afhankelijk van het bedrijf leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen en maken we deze bedrijfsspecifiek. Onderstaand de doelstellingen voor het thema:

- **Beleidsvorming.** Het bedrijf heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp Human Capital Management, inclusief doelstellingen. Daarnaast heeft het onderwerp een gedegen plek in de governance en het remuneratiebeleid.
- **Implementatie en toetsing.** Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering. Het bedrijf ziet actief toe op de voortgang.
- **Randvoorwaarden.** Het bedrijf zorgt dat de randvoorwaarden voor Human Capital Management gewaarborgd zijn in de eigen bedrijfsvoering.
- **Samenwerking in de sector.** Het bedrijf werkt samen met andere partijen, bijvoorbeeld via sectorinitiatieven, aan bevordering van goed werkgeverschap.
- **Transparantie.** Het bedrijf is op dit thema transparant richting investeerders en andere belanghebbenden en rapporteert over haar beleid, de implementatie en de voortgang. Denk bijvoorbeeld aan het rapporteren van het percentage flex-contracten en de onderlinge loonverschillen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende SDG:

- **SDG 4: Kwaliteitsonderwijs**

We richten ons hierbij met name op de het onderliggende doel 4.4. en bijbehorende indicator 4.4.1. die zich richten op het verbeteren van de competenties, inclusief technische en beroepsvaardigheden voor werkgelegenheid, goede banen en ondernemerschap.

- **SDG 5: Gendergelijkheid**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 5.1 dat zich richt op het beëindigen van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen en meisjes en de onderliggende indicator 5.1.1 die zich richt op het handhaven en toezicht houden op de bevordering van gelijkheid en antidiscriminatie op basis van geslacht.

- **SDG 8: Eerlijk werk en economische groei**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 8.3 dat zich richt op het bevorderen van beleid gericht op ontwikkeling en ondersteuning van productieve activiteiten, het creëren van eerlijk werk, ondernemerschap, creativiteit en innovatie en 8.8 dat zich richt op arbeidsrechten en -omstandigheden en onderliggende indicator 8.8.2 die zich richt op toename van naleving van arbeidsrechten en nationale wetgeving.

Voortgang thema

In december 2021 hebben wij een tweede gesprek gehad met **Carnival**. Ditmaal waren ook CEO Arnold Donald en bestuurslid Randall Weisenburger aanwezig. Tijdens dit gesprek is gesproken over de inspanningen van Carnival op gebied van diversiteit en inclusiviteit. Zo heeft Carnival tijdens de pandemie een platform opgezet waarin managers aangeven wat zij dat jaar zullen doen om diversiteit en inclusiviteit te promoten. De managers zijn verantwoordelijk voor het behalen van deze doelen en rapporteren aan het bestuur en de CEO. Daarnaast geeft Carnival aan dat dit platform hen helpt bij de uitdagingen, die het brede scala aan benodigde vaardigheden op een cruise schip, van gastvrijheid tot afvalbeheer, met zich meebrengt. Tijdens het gesprek gaf Carnival toe dat zij de transparantie in haar rapportages op gebied van Human Capital nog kan verbeteren en op het moment uitzoekt wat en hoe te rapporteren. Met betrekking tot informatie over de werknemers op de cruise schepen, heeft Carnival toegezegd in de toekomst meer transparantie te zullen tonen. Bovendien gaf Carnival aan dat zij tijdens de pandemie aandacht heeft besteed aan eventuele aanpassingen aan het beloningsbeleid, welke in de toekomst niet alleen financiële maatstaven zal bevatten. Daarnaast is het zeer positief nieuws dat Carnival meldt dat zij op dit moment werkt aan een mensenrechtenbeleid.

Ook met de andere onderneming uit de cruise-sector, **Royal Caribbean Cruises** (RCL) zijn we weer het gesprek aangegaan. Bij RCL hebben we de grote impact van de Covid-19 crisis op de onderneming en haar werknemers besproken. Tijdens het gesprek hebben we, net als bij Carnival, erop aangedrongen de transparantie te vergroten. In het bijzonder wat betreft de werknemers die op de schepen werken. De onderneming liet weten hier open voor te staan, maar dat wel een verdere analyse nodig is om te kijken wat wel en niet mogelijk is. Daarnaast hebben we de onderneming aangespoord om, net als Carnival, een beleid op het gebied van mensenrechten te ontwikkelen. Positief is dat Royal Caribbean aangaf ook te werken aan het thema leefbaar loon. Dit past zij al toe in de VS en zij wil dit binnenkort ook wereldwijd invoeren.

Vervolg

In de eerste helft van 2022 zetten we de dialogen voort. We zullen ons hierbij met name richten op het plannen van gesprekken met McDonalds en Starbucks. Daarnaast zullen we monitoren of de transparantie wat betreft de omgang met werknemers bij Carnival, Royal Caribbean Cruises en Sodexo verbetert.

Ook zullen wij vanuit het Workforce Disclosure Initiative (WDI) contact opnemen met de diverse ondernemingen om ze te vragen deel te nemen aan de enquête. Deelname aan WDI zorgt ervoor dat er meer inzicht gegeven wordt in het beleid van de onderneming ten opzichte van medewerkers. Het WDI draagt bij aan het bereiken van gestandaardiseerde en vergelijkbare informatie over het personeelsbestand.

3.6. ESG Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de bedrijfsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en lange termijn waardecreatie. Ook remuneratievoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijk discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hierbij toetsten wij de beleidsvoorstellen aan de uitgangspunten en best-practices van de Nederlandse Corporate Governance Code (herzien in 2016), en vanaf 1 januari 2019 aan de Nederlandse Stewardship Code. Het voeren van dialogen wordt zoveel mogelijk in collectief verband gedaan, bijvoorbeeld via Eumedion. Eumedion behartigt de belangen van institutionele beleggers op het terrein van corporate governance en duurzaamheid.

De principes uit de Stewardship Code bieden ons als institutionele beleggers de mogelijkheid verantwoording af te leggen aan deelnemers en klanten over de wijze waarop wij als betrokken belegger invulling geven aan onze aandeelhoudersrechten. De Stewardship Code is in lijn met de verantwoordelijkheden die voor aandeelhouders gelden ten aanzien van transparantie rond het betrokkenheidsbeleid en stembeleid, zoals vastgelegd in de herziene EU-richtlijn aandeelhoudersrechten (Shareholders' rights directive). Zij onderstreept ook het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar lange termijn waardecreatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden.

Overzicht dialogen

In de tweede helft van 2021 is Achmea IM, namens Pensioenfonds Vervoer, in dialoog gegaan met twee Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze dialogen vonden plaats binnen het Eumedion verband, zie onderstaande tabel.

TABEL 3.6.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN IN H2 2021

Ondernemingen	Besproken onderwerpen
Ahold-Delhaize	Langetermijnwaardecreatie model, diversiteit, strategie, duurzaamheid, beloningsbeleid.
Royal Dutch Shell	Klimaatbeleid, beloningsbeleid, bestuur.

Dialogen met Nederlandse ondernemingen Ahold-Delhaize

Met Ahold-Delhaize is gesproken over de voorgenomen aanpassingen in het beloningsbeleid. Grotere focus op ESG factoren, evenals transparantie, zijn onderdelen waar Ahold-Delhaize op gaat focussen in het beloningsverslag. Wij vragen al enkele jaren naar concrete stappen op het gebied van transparantie in het beloningsbeleid. We zijn dan ook blij met de stappen die de onderneming op dit gebied gaat zetten. Wel zijn er nog openstaande vragen over de ESG gerelateerde targets. Ahold-Delhaize verwacht begin volgend jaar hier meer over te kunnen zeggen. Ahold-Delhaize vindt het van belang dat de targets meetbaar zijn opdat de externe account dit ook kan auditen. Een punt waar vanuit Eumedion ook aandacht voor wordt gevraagd.

Royal Dutch Shell

Met Royal Dutch Shell hebben we gesproken over de aankondiging om de aandelenstructuur van Shell te vereenvoudigen. Hiervoor was een statutenwijziging nodig. In de dialoog zijn vragen gesteld over de voordelen van deze stap, de afwegingen en toekomstige plannen. Geconcludeerd kan worden dat de vereenvoudiging van de structuur in het voordeel is voor de aandeelhouders en het voorstel niet in strijd is met de Nederlandse corporate governance en/of duurzaamheid best-practices. In de buitengewone aandeelhoudersvergadering op 10 december 2021 is er met 99,77% van de aandelen VOOR het voorstel gestemd, waarmee het voorstel is aangenomen en de aanpassingen kunnen worden doorgevoerd.

Ook is met Shell gesproken over de voortgang wat betreft het aanpassen van de doelstellingen om emissies terug te dringen, als gevolg van de uitspraak van de rechtbank. Shell gaf aan hier hard aan te werken. Een aangepast klimaattransitieplan zal bij de komende jaarlijkse aandeelhoudersvergadering ter adviserende stem worden voorgelegd aan de aandeelhouders. Shell vertelde dat zij wat betreft scope 1 en scope 2 ruimschoots aan de eisen van de rechtbank voldoen. Scope 3 is een grote uitdaging. Shell is met het oog op de vereisten op het gebied van scope 3 in hoger beroep gegaan tegen de uitspraak.

4. Corporate Governance

Corporate governance of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Pensioenfonds Vervoer belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan Pensioenfonds Vervoer invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. Pensioenfonds Vervoer doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Een goede corporate governance draagt bij aan de langetermijnwaardecreatie.

4.1. Pensioenfonds Vervoer als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfonds een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 6.2. vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance Code.

Pensioenfonds Vervoer voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van het pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
2. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

4.2. Stemgedrag Pensioenfonds Vervoer

De tweede helft van het jaar is relatief rustig omdat de meeste Europese en Amerikaanse aandeelhoudersvergaderingen in de eerste helft van het jaar plaatsvinden. De piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen in Australië en Nieuw- Zeeland ligt wel in de tweede helft van het jaar. In het derde en vierde kwartaal vinden daarnaast meestal bijzondere aandeelhoudersvergaderingen

plaats voor tussentijdse benoemingen van bestuurders, voor de goedkeuring van beloningsbeleid en over aandelenuitgifte. Er blijft een stijging zichtbaar in het agenderen van aandeelhoudersvoorstellen op vergaderingen. Ook het aantal aandeelhoudersvoorstellen per vergadering neemt bij enkele grote ondernemingen toe. De meeste steun ontvingen aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat. De steun voor sociale aandeelhoudersvoorstellen blijft hierbij achter. Gezien de voortdurende COVID-19 pandemie vonden de vergaderingen ook in dit halfjaar voor het overgrote deel virtueel plaats.

Wij stemden in de tweede helft van 2021 tijdens **422 vergaderingen** op totaal **3.369 agendapunten**. Zie tabel 4.2.1 voor de regionale verdeling over H2 2021.

TABEL 4.2.1 REGIONALE VERDELING H2 2021

Land	Aantal
Australië	30
Oostenrijk	3
België	2
Bermuda	4
Brazilië	7
Canada	5
Kaaimaneilanden	20
Chili	1
China	99
Denemarken	2
Frankrijk	5

Duitsland	3
Hong Kong	5
Hogarije	1
Indië	45
Indonesië	4
Ierland	9
Israël	4
Italië	3
Japan	20
Jersey	3
Luxemburg	3
Maleisië	2
Mexico	5
Nederland	5
Nieuw-Zeeland	6
Noorwegen	1
Polen	1
Rusland	16
Singapore	3
Zuid-Afrika	9
Zuid-Korea	2
Spanje	1
Zweden	9
Zwitserland	4
Taiwan	3
Thailand	2
Verenigd Koninkrijk	22
VS	53

Op de website van Pensioenfonds Vervoer kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Pensioenfonds Vervoer heeft een internationale aandelenportefeuille. Het is niet mogelijk om zelf alle aandeelhoudersvergaderingen te bezoeken en zelf te stemmen. Het pensioenfonds stemt daarom op afstand, ook wel 'proxy voting' genoemd. Om te kunnen stemmen op afstand maakt het pensioenfonds gebruik van het stemplatform van Institutional Shareholders Services (ISS). Daarnaast geeft ISS analyses en stemadvies op basis van het stembeleid van het pensioenfonds. De regie op de uitvoering van het stembeleid heeft Pensioenfonds Vervoer uitbesteed aan de integraal vermogensbeheerder. Voordat een definitieve stem wordt uitgebracht, besteden we extra

aandacht aan controversiële agendapunten. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van specifieke feiten en omstandigheden met betrekking tot het agendapunt.

Het betekent ook dat niet altijd met het management van de onderneming wordt meegestemd. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van het aantal tegenstemmen. Het grootste aantal tegenstellen betrof tegenstemmen tegen managementvoorstellen. Het betrof met name beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen. Ook betrof het onder andere de benoeming van bestuurders van ondernemingen die niet onafhankelijk zijn waar dit wel geëist of gewenst is. Ook de stemmen voor een aandeelhoudersresolutie houden impliciet een stem tegen het management in en zijn door ons meegenomen in onderstaand percentage van tegenstemmen.

TABEL 4.2.2 OVERZICHT STEMACTIVITEITEN H2 2021

Aantal agendapunten	Voor	Tegen
3.369	82%	18%

De managementresoluties kunnen worden onderverdeeld in een zestal hoofdthema's: benoeming bestuurders, beloningsbeleid, uitgifte aandelen, routinezaken, fusies & overnames en overig. Onder routinezaken wordt bedrijfsvoering verstaan. Denk hierbij aan het aanstellen van de accountant, wijzigen van statuten en beslissingen omtrent het vaststellen van dividend. Onder het thema overig vallen onder andere klimaatstrategieën van de onderneming en sociale rapportages. In de tweede helft van 2021 zijn de meeste stemmen uitgebracht voor benoeming bestuurders, routinezaken en beloning.

TABEL 4.2.3 STEMACTIVITEITEN PER HOOFDTHEMA ¹

Management	Tegen %
Benoeming	16%
Routine	4%
Kapitaaluitgifte	8%
Beloning	52%
Fusies en overnames	16%
Overig	7%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

4.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen onder meer betrekking hebben op de thema's klimaat & gezondheid, mensenrechten of goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij **120 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Dat betekent dat wij niet in alle gevallen voor een resolutie zullen stemmen, ook al past deze binnen onze MVB thema's. Onderstaand overzicht onze steminstructie per thema voor deze resoluties.

TABEL 4.3.1 AANDEELHOUDERSRESOLUTIES H2 2021

	Aantal totaal	Voor %	Tegen %
Benoemingen	70	94%	6%
Overig	15	93%	7%
Klimaat & Gezondheid	12	100%	0%
Routine	14	36%	64%
Goed Bestuur	4	75%	25%
Beloning	2	0%	100%
Sociaal	1	100%	0%
Mensenrechten	2	100%	0%

CO₂/Klimaatverandering

BHP Group Limited

Op de aandeelhoudersvergadering van 11 november 2021 van **BHP Group** diende een groep aandeelhouders een voorstel in, waarbij aan BHP werd gevraagd haar evaluatieproces over brancheverenigingen te verbeteren om tegenstrijdigheden met het Akkoord van Parijs te identificeren. Indien er tegenstrijdigheden zijn, wordt aanbevolen het lidmaatschap op te schorten voor een periode die de Raad van Bestuur als geschikt acht. Het bestuur van BHP steunt de resolutie, aangezien de onderneming zelf en haar aandeelhouders baat zullen hebben bij het verbeteren van het evaluatieproces. Daarbij geeft het transparantie over de afstemming tussen het beleid van BHP, haar toezegging om te voldoen aan het Akkoord van Parijs en de activiteiten van diverse brancheorganisaties waarvan BHP lid is. BHP erkent dat er brancheorganisaties

zijn waar wezenlijke verschillen zijn opgemerkt in het klimaatbeleid van de brancheorganisatie en dat van BHP. BHP stelt echter dat er meer ruimte is om positieve klimaatresultaten te bereiken via haar lidmaatschap in deze brancheorganisaties. Bovendien onderneemt BHP de nodige stappen om de governance van haar brancheverenigingen en hun beleid rondom klimaatverandering te versterken via het Klimaattransitieplan dat werd voorgesteld op dezelfde aandeelhoudersvergadering.

Pensioenfonds Vervoer heeft zowel VOOR het aandeelhoudersvoorstel als het klimaattransitieplan gestemd. Van de aandeelhouders stemde 98% voor de resolutie, daarmee is deze resolutie aangenomen. Van de aandeelhouders stemde 84% voor het klimaattransitieplan.

National Australia bank

Op de aandeelhoudersvergadering van 17 december 2021 van **National Australia Bank** (hierna: NAB) diende een groep aandeelhouders een resolutie in waarin de onderneming werd verzocht om informatie te verstrekken over haar blootstelling aan fossiele brandstoffen. En hoe zij deze blootstelling verder zal beheren in overeenstemming met een scenario waarin de wereldwijde emissies in 2050 tot nul zijn teruggebracht. Ook willen de aandeelhouders een toezegging dat NAB geen financiering meer verstrekt wanneer het gebruik van de opbrengsten expliciet bedoeld is voor nieuwe projecten in fossiele brandstoffen. Daarnaast dient de onderneming doelstellingen bekend te maken om de blootstelling aan fossiele brandstoffen te verminderen.

NAB heeft bekendgemaakt dat zij duidelijke plannen heeft en goede vooruitgang boekt bij het verminderen van haar scope 1, scope 2 en scope 3 emissies en dat zij tegelijkertijd haar klanten ondersteunt bij de overgang naar net zero tegen 2050. In het Jaaroverzicht 2021 en in het Financieel Jaarverslag 2021 verstrekt NAB informatie over de wijze waarop de bank de verschillende bedrijfstakken financiert en over haar vorderingen. NAB heeft zich, in het kader van de Collective Commitment to Climate Action, verbonden aan openbaarmaking om tussentijdse doelstellingen voor het koolstofarm maken van de belangrijkste sectoren vast te stellen en te publiceren.

Chronican drong er bij beleggers op aan een aandeelhoudersresolutie te verwerpen waarin werd opgeroepen tot een strikter milieubeleid en strengere informatieverstrekking, maar die vanwege beperkingen in het Australische vennootschapsrecht niet werd ingediend. De resolutie werd daarom verworpen.

Werknemersrechten

Nike, Inc

Op de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering van **Nike, Inc.** op 6 oktober 2021 stond een aandeelhoudersresolutie op de agenda waarin Nike werd verzocht om verslag uit te brengen over de beloningsverschillen tussen werknemers gebaseerd op ras en geslacht. Het verslag zou ook informatie moeten bevatten over de daaraan verbonden beleids-, reputatie-, concurrentie- en operationele risico's. Het verslag dient tegen redelijke kosten te worden opgesteld, met weglating van informatie over eigendomsrechten, processtrategie en informatie over juridische naleving. Nike gaf aan dat zij zich inzet voor het principe van gelijke beloning voor gelijk werk en voor een betere vertegenwoordiging van diverse personen op alle niveaus binnen het bedrijf. De onderneming gaf ook aan dat de gevraagde meting van de mediaan van de beloningsverschillen geen zinvolle of nauwkeurige maatstaf is en dat de bestaande initiatieven en openbaarmakingen al tegemoetkomen aan de onderliggende zorgen die het voorstel opwerpt.

Pensioenfonds Vervoer heeft VOOR het aandeelhoudersvoorstel gestemd, aangezien aandeelhouders baat hebben bij het meten van diversiteit en inclusie. Bovendien zou dit voorstel de bestaande diversiteitsinitiatieven van de onderneming verder versterken. Van de aandeelhouders stemde 17% voor de resolutie, daarmee is deze resolutie verworpen. Dit aandeelhoudersvoorstel stond dit jaar voor het eerst op de agenda.

Microsoft Corporation

Op 30 november 2021 vond de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering van **Microsoft Corporation** plaats. Op de agenda stonden meerdere aandeelhoudersvoorstellen, waaronder het publiceren van een transparant verslag over de doeltreffendheid van het beleid rondom de beoordeling van seksuele intimidatie op de werkplek. Het rapport dient tevens resultaten te bevatten van onafhankelijke audits, analyses van beleid en toezeggingen om een veilige, inclusieve werkomgeving te creëren. Het voorstel komt voort uit beschuldigingen van seksuele intimidatie bij Microsoft en het gebrek van de onderneming om dit adequaat en transparant aan te pakken.

Microsoft vond het voorstel onnodig, omdat de onderneming voornemens is dit boekjaar te rapporteren over het beleid inzake seksuele intimidatie en discriminatie op grond van geslacht. Het bestuur stelt dat de onderneming seksuele intimidatie of discriminatie niet tolereert en dat het sterke nalevingsprogramma's heeft om ervoor te zorgen dat werknemers het beleid begrijpen. Microsoft voegt eraan toe

dat er sterke mechanismen bestaan voor werknemers "om problemen aan te kaarten zonder angst voor vergelding".

Pensioenfonds Vervoer heeft VOOR het aandeelhoudersvoorstel gestemd, omdat Microsoft meerdere malen is beschuldigd van seksuele intimidatie en discriminatie op grond van geslacht. En, hoewel de onderneming aangeeft plannen te hebben om te rapporteren over seksuele intimidatie en discriminatie, is deze rapportage op dit moment nog niet beschikbaar. Aanvullende informatie over het beleid van de onderneming inzake seksuele intimidatie en de implementatie van dit beleid zou aandeelhouders helpen beter te beoordelen hoe de onderneming dergelijke risico's aanpakt. Van de aandeelhouders stemde 77% voor de resolutie. Daarmee is de resolutie aangenomen en zal Microsoft het verzoek moeten oppakken.

Tesla, Inc.

Op de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering van **Tesla, Inc.** stond een aandeelhoudersvoorstel op de agenda waarin de onderneming werd verzocht de verantwoordelijkheid voor het strategisch toezicht op het beheer van menselijk kapitaal te beleggen bij een, ten opzichte van de Raad van Bestuur, onafhankelijk comité. Menselijk kapitaal is het geheel van competenties, kennis, sociale en persoonlijke vaardigheden die economisch waardevol zijn. In de ondersteunende verklaring stelt de indiener dat MSCI ESG Ratings in september 2020 beleggers waarschuwde dat "de zwakke praktijken van Tesla op het gebied van arbeidsbeheer risico's kunnen vormen voor de groeistrategie van de onderneming". Hierbij werd bezorgdheid geuit over schendingen van arbeidsrechten. Tesla zou geen duidelijke verantwoordelijkheden hebben op het gebied van toezicht door de Raad van Bestuur en zou onvoldoende informatie hebben verschaft over zijn benadering van het beheer van menselijk kapitaal.

Tesla meent dat zij al beschikt over een geschikte governance structuur om toezicht te houden op het beheer van menselijk kapitaal. Het beloningsbeleid comité speelt volgens Tesla een sleutelrol bij het toezicht. Daarnaast ontvangt het audit comité regelmatig updates van (en geeft feedback aan het management) met betrekking tot diverse personeelskwesties. Tesla verklaart dat de inspanningen op het gebied van diversiteit, gelijkheid en inclusie worden beschreven in het jaarlijkse Impact Report.

Pensioenfonds Vervoer heeft VOOR het voorstel gestemd, omdat het instellen van een dergelijk comité de bestaande mechanismen voor het toezicht op het beheer van menselijk kapitaal zou moeten verduidelijken en versterken. Een comité zou niet onnodig belastend zijn en het vermogen van de onderneming om de risico's van het beheer van menselijk kapitaal op lange termijn zou moeten verbeteren. Van de aandeelhouders stemde 32% voor de resolutie, de resolutie is daarmee verworpen.

4.4. Corporate governance ontwikkelingen Nederland

Eumedion Speerpuntenbrief 2022

Op 11 oktober 2021 heeft Eumedion, het platform voor corporate governance en duurzaamheid voor institutionele beleggers, haar jaarlijkse Speerpuntenbrief naar Nederlandse beursvennootschappen gestuurd. Deze speerpunten zijn onderwerp van gesprek tijdens dialogen met de ondernemingen in aanloop naar en op de aandeelhoudersvergaderingen in 2022. De speerpunten voor 2022 zijn klimaat, diversiteit en mensenrechten. Van alle beursgenoteerde ondernemingen wordt verwacht dat zij in 2022 een transitieplan hebben opgesteld om uiterlijk in 2050 geheel klimaatneutraal te opereren. Het transitieplan moet korte-, middellange- en langetermijn CO₂-reductiedoelstellingen bevatten. Ook moet de onderneming uiteenzetten hoe zij deze doelstellingen wil behalen.

Daarnaast dient het plan te worden besproken met de aandeelhouders. Ook heeft Eumedion de grote accountantskantoren via een brief gevraagd om de transitieplannen te beoordelen. Ondernemingen die een relatief grote impact hebben op klimaatverandering of die anderszins grote klimaatrisico's lopen, wordt geadviseerd om jaarlijks een voortgangsrapport aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders ter adviserende stemming voor te leggen. Met betrekking tot het speerpunt diversiteit wordt beursgenoteerde ondernemingen verzocht om in 2022 te rapporteren over hun diversiteits- en inclusiebeleid (inclusief doelstellingen) ten aanzien van het gehele werknemersbestand. Wat betreft het speerpunt mensenrechten wordt ondernemingen gevraagd om te rapporteren over de effectiviteit van hun maatregelen (en procedures) die ervoor moeten zorgen dat de mensenrechten in hun gehele waardeketen worden gewaarborgd.

Onderzoeksrapport 'Sustainability embedding practices in Dutch listed companies'

De Universiteit Maastricht heeft in opdracht van Eumedion een onderzoek uitgevoerd naar de verankering van duurzaamheid binnen de Nederlandse beursondernemingen. Het onderzoek omvat een analyse van de jaarverslagen over 2020 van 35 Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Daarnaast hebben er interviews plaatsgevonden met 98 bestuurders, commissarissen en topmanagers van deze ondernemingen. Het onderzoek is een momentopname van de huidige stand van zaken. Uit het onderzoek komt naar voren dat veel ondernemingen al concrete duurzaamheidsdoelstellingen in hun strategie hebben opgenomen waar zij op afgerekend willen en kunnen worden. Ook zien zij kansen om met duurzaamheid geld te verdienen. Tegelijkertijd komt naar voren dat ondernemingen over het algemeen nog te weinig aandacht hebben voor het aanpakken van de ecologische en sociale neveneffecten van hun bedrijfsactiviteiten. Ondernemingen maken met name nog weinig werk van de transitie naar een circulaire economie en van de

bescherming en het herstel van de biodiversiteit. Daarnaast is het onderwerp duurzaamheid nog te weinig expliciet verankerd in de diversiteits- en competentiematrices voor bestuurders en commissarissen. De Universiteit Maastricht geeft in het rapport praktische aanbevelingen. Op hoofdlijnen zijn de aanbevelingen:

- **Align:** Stem bedrijfsstrategie af op "planetary boundaries" en vergroot het bewustzijn over risico's die verband houden met duurzaamheid.
- **Evaluate:** Evalueer purpose statements en zorg voor een verbinding met de (duurzaamheids)strategie en concrete doelstellingen.
- **Lead:** Creëer een omgeving (governance en leiderschap) die strategische beslissingen over duurzaamheid ondersteunt.
- **Communicate:** Verbeter de kwaliteit van interactie en communicatie met belanghebbenden.

Eumedion heeft een deel van deze aanbevelingen opgenomen in de Speerpuntenbrief 2022.

ShareAction rapport: Voting matters 2021

Op 15 december 2021 heeft ShareAction (een niet-gouvernementele organisatie) haar jaarlijkse onderzoek gepubliceerd over hoe de 65 grootste vermogensbeheerders wereldwijd in het afgelopen jaar hebben gestemd op sociaal- en klimaat gerelateerde aandeelhoudersvoorstellen. Het betrof 146 aandeelhoudersvoorstellen rond ESG gerelateerde onderwerpen zoals milieu, klimaat, biodiversiteit en mensenrechten. ShareAction ziet stemmen als een kernonderdeel van de fiduciaire plicht van vermogensbeheerders en als belangrijk middel om ondernemingen te beïnvloeden op sociaal en klimaat gebied. Het rapport maakt onderdeel uit van een breder werkprogramma dat gericht is op het verhogen van de normen in de vermogensbeheersector op het gebied van stewardship.

Opvallende onderdelen in het rapport zijn onder andere:

- 15% van de sociale aandeelhoudersresoluties ontving een meerderheid vergeleken met 32% bij klimaat gerelateerde aandeelhoudersresoluties. Hierin is weinig veranderd ten opzichte van het rapport over 2020.
- 18 aandeelhoudersresoluties zouden zijn aangenomen als 3 van de grootste vermogensbeheerders 'voor' hadden gestemd.
- Slechts zes vermogensbeheerders, waaronder Achmea Investment Management, dienden een aandeelhoudersresolutie in bij één van de door ShareAction beoordeelde ondernemingen.
- Meerdere vermogensbeheerders maken geen gebruik van hun stemrecht. Zeven van de onderzochte vermogensbeheerders stemden op minder dan 60% van de resoluties, vijf van deze beheerders zijn lid van de Climate Action 100+.

De stemresultaten van de sector als geheel zijn ongeveer gelijk gebleven maar enkele vermogensbeheerders hebben laten zien dat het mogelijk is om in een jaar tijd grote verbetering te laten zien. Achmea Investment Management was één van de onderzochte vermogensbeheerders en staat op de 3e plaats van de 65 onderzochte vermogensbeheerders. Het stembeleid van Pensioenfonds Vervoer komt in grote mate overeen met het stembeleid van Achmea Investment Management. Daarmee zijn de resultaten uit het rapport van Shareaction voor Achmea IM vergelijkbaar voor het pensioenfonds.

5. Rapporteren

Wilt u verder lezen over de Maatschappelijk Verantwoord Beleggen activiteiten van Pensioenfonds Vervoer? Op de [website](#) van Pensioenfonds Vervoer vertellen we uitgebreid wat we doen.

Halfjaarverslag Maatschappelijk Verantwoord beleggen

In dit verslag geven wij op hoofdlijnen aan wat ons Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) beleid is en hoe wij invulling geven aan de verschillende MVB instrumenten zoals uitsluiten, het aangaan van de dialoog met ondernemingen en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. In het verslag geven we tevens aan wat recente ontwikkelingen zijn op het gebied van MVB en wat dit betekent voor Pensioenfonds Vervoer.

Uitsluitingen

Zowel in het Halfjaarverslag verantwoord beleggen als op de website laten wij zien welke ondernemingen we uitsluiten. In het halfjaarverslag Maatschappelijk verantwoord beleggen geven we tevens de uitsluitingsgronden aan.

Verslag verantwoord en betrokken aandeelhouderschap

In dit jaarlijkse verslag geven wij aan hoe wij invulling geven aan relevante principes voor institutionele beleggers zoals deze zijn genoemd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Dit heeft met name betrekking op stemmen en het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Daarnaast geven we in dit verslag aan hoe wij invulling geven aan de Nederlandse Stewardship Code.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Uiteraard zijn wij transparant hoe wij stemmen met onze wereldwijde aandelenportefeuille. Via het zogenoemde *vote disclosure system* maken wij zichtbaar hoe wij hebben gestemd op aandeelhoudersvergaderingen. Dit systeem wordt elke dag geactualiseerd.

Kwartaarverslagen stemmen

Ieder kwartaal wordt een kwartaalverslag gepubliceerd waarin de ontwikkelingen worden benoemd.

Overzicht beleggingen

Pensioenfonds Vervoer geeft rekenschap van beleid en uitvoering en publiceert een overzicht van zijn directe beleggingsportefeuille. Wij geven inzicht in de directe beleggingen. Voor fondsbeleggingen is het niet mogelijk de onderliggende posities kenbaar te maken. Voor deze beleggingen wordt een opsomming van beheerders en/of fondsbeleggingen gegeven.

6. Bijlagen

6.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

- 1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren;
- 2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

- 3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;
- 4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;
- 5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid;
- 6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

- 7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;
- 8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen;
- 9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

- 10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

6.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2016 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering Principe

De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen Principe

Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

6.3. Lijst van ondernemingen; Normatieve Dialogen

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
1	Accenture Plc	15-7-2021	Arbeidsnormen
2	Actividades de Construccion y Servicios SA	15-1-2021	Mensenrechten
	Actividades de Construccion y Servicios SA	15-1-2021	Milieu
3	AES Gener SA	15-7-2020	Milieu
4	Alibaba Group Holding Ltd.	15-7-2021	Corruptie
5	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Corruptie
	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Mensenrechten
6	ALROSA PJSC	15-4-2021	Milieu
7	Amazon.com, Inc.	15-10-2017	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-1-2019	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-1-2021	Arbeidsnormen
8	AmerisourceBergen Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
9	ArcelorMittal SA	15-1-2021	Milieu
	ArcelorMittal SA	15-1-2021	Milieu
10	BASF SE	15-10-2021	Milieu
11	BHP Group PLC	15-4-2018	Milieu
	BHP Group PLC	15-1-2021	Milieu
	BHP Group PLC	15-1-2021	Milieu
12	Bunge Limited	15-10-2019	Milieu
13	Capital One Financial Corporation	15-1-2021	Mensenrechten
14	Cardinal Health, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
15	CCR SA	15-7-2020	Corruptie
16	Chevron Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
17	China Yangtze Power Co., Ltd.	15-10-2019	Milieu
18	Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2019	Arbeidsnormen
19	Companhia de Saneamento do Parana	20-12-2021	Milieu
20	Daqo New Energy Corp.	15-7-2021	Arbeidsnormen
21	Deutsche Bank AG	15-7-2021	Corruptie
	Deutsche Bank AG	15-7-2021	Corruptie
22	Deutsche Bank AG /New York Branch/	15-7-2021	Corruptie
23	Deutsche Telekom AG	15-7-2020	Arbeidsnormen
24	Ecopetrol SA	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Ecopetrol SA	15-7-2021	Milieu
25	Elsawedy Electric Co.	15-4-2021	Milieu
26	Empresas Copec SA	15-1-2020	Mensenrechten
	Empresas Copec SA	15-1-2020	Milieu

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
27	ENGIE SA	15-1-2017	Mensenrechten
	ENGIE SA	15-1-2017	Milieu
28	Experian PLC	15-1-2021	Mensenrechten
	Experian PLC	15-1-2021	Mensenrechten
29	Facebook, Inc.	28-3-2019	Mensenrechten
	Facebook, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Facebook, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
30	FirstEnergy Corp.	15-4-2021	Corruptie
31	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
32	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
33	G4S plc	15-1-2020	Arbeidsnormen
34	Glencore plc	15-7-2020	Arbeidsnormen
	Glencore plc	15-7-2020	Corruptie
	Glencore plc	15-7-2020	Mensenrechten
35	Halliburton Co.	15-1-2020	Milieu
36	Hangzhou Hikvision Digital Technology Co., Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
37	Hankook Tire & Technology Co., Ltd.	15-1-2020	Arbeidsnormen
38	Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
39	Hyundai Heavy Industries Holdings Co., Ltd.	15-1-2020	Arbeidsnormen
40	Iberdrola SA	15-4-2021	Mensenrechten
	Iberdrola SA	15-4-2021	Milieu
41	Jardine Matheson Holdings Limited	15-4-2021	Mensenrechten
42	Jardine Strategic Holdings Limited	15-4-2021	Mensenrechten
43	Kansai Electric Power Company, Incorporated	15-10-2021	Corruptie
44	Korea Electric Power Corp.	15-7-2021	Mensenrechten

	Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
	Korea Electric Power Corp.	15-7-2021	Milieu
45	Korea Shipbuilding & Offshore Engineering Co Ltd	15-1-2020	Arbeidsnormen
46	LafargeHolcim Ltd.	15-1-2021	Arbeidsnormen
47	Lens Technology Co., Ltd.	15-7-2021	Arbeidsnormen
48	LG Chem Ltd.	15-10-2020	Mensenrechten
49	LM Ericsson Telefon AB	15-10-2021	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	15-10-2021	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	16-10-2021	Corruptie
50	Lonza Group AG	15-7-2021	Milieu
51	Lyft, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
52	Mallinckrodt Plc	15-1-2020	Mensenrechten
53	McDonald's Corp.	15-10-2020	Arbeidsnormen
54	McKesson Corp.	15-1-2020	Mensenrechten
55	Mitsubishi Electric Corp.	15-4-2020	Arbeidsnormen
56	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Mensenrechten
	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Milieu
57	MMC Norilsk Nickel PJSC	15-7-2020	Milieu
58	NIKE, Inc.	15-7-2018	Mensenrechten
59	Pegatron Corp	15-1-2021	Arbeidsnormen
60	Petróleo Brasileiro (Petrobras)	15-10-2021	Milieu
61	Petroleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
62	Petróleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
63	POSCO	15-7-2021	Arbeidsnormen
	POSCO	15-7-2021	Arbeidsnormen
	POSCO	15-7-2021	Mensenrechten
	POSCO	15-7-2021	Milieu
64	Power Construction Corporation of China, Ltd.	15-10-2018	Mensenrechten
	Power Construction Corporation of China, Ltd.	15-10-2018	Mensenrechten
	Power Construction Corporation of China, Ltd.	15-10-2018	Milieu
	Power Construction Corporation of China, Ltd.	15-10-2018	Milieu
	Power Construction Corporation of China, Ltd.	15-10-2021	Milieu
65	PT Astra International Tbk	15-4-2021	Mensenrechten
66	PT Pertamina (Persero)	15-1-2020	Milieu
67	QUALCOMM Incorporated	15-4-2021	Corruptie
68	Ratch Group Public Co. Ltd.	15-10-2021	Mensenrechten
69	Rio Tinto plc	15-10-2020	Milieu
	Rio Tinto plc	15-10-2021	Mensenrechten
70	Rosneft Oil Co.	15-10-2019	Milieu
71	SAIC Motor Corp. Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
72	SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Mensenrechten
	SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Milieu
73	SAP SE	15-10-2021	Corruptie
74	SK Inc.	17-1-2020	Corruptie
	SK Inc.	15-10-2021	Mensenrechten
75	SK Innovation Co., Ltd	15-1-2020	Corruptie
76	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	15-1-2021	Mensenrechten
	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	15-1-2021	Milieu
77	Sumitomo Corporation	15-4-2017	Arbeidsnormen
78	Swedbank AB	15-10-2021	Corruptie
79	Telefonaktiebolaget LM Ericsson	17-10-2021	Corruptie
80	Teva Pharmaceutical Industries Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
81	The AES Corporation	15-7-2020	Milieu
82	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
83	The Coca-Cola Co.	15-4-2020	Arbeidsnormen
84	T-Mobile US, Inc.	15-7-2020	Arbeidsnormen
85	Top Glove Corp. Bhd.	15-4-2021	Arbeidsnormen
86	Total SA	15-7-2020	Arbeidsnormen
87	Tyson Foods, Inc.	15-10-2020	Arbeidsnormen
88	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Mensenrechten
89	UBS AG	15-10-2021	Mensenrechten
90	UBS Group AG	15-10-2021	Mensenrechten
91	Verizon Communications, Inc.	15-7-2020	Arbeidsnormen
92	Vestas Wind Systems A/S	4-12-2019	Arbeidsnormen
	Vestas Wind Systems A/S	15-7-2021	Mensenrechten
93	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
94	Westpac Banking Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
95	Wilmar International Limited	15-1-2020	Milieu
96	Zhejiang Huayou Cobalt Co., Ltd.	15-1-2021	Arbeidsnormen

6.4. Lijst van ondernemingen; Thematische Dialogen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	AbbVie, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
2	Alimentation Couche-Tard Inc. Class B	Niet-duurzame consumptiegoederen	Canada	Biodiversiteit in de landbouwketen
3	Arcor Ltd	Basismaterialen	Australië	Plastics
4	Anglo American Platinum Ltd.	Materialen (NL)	Zuid-Afrika	Afbouw blootstelling steenkolen
5	Aurobindo	Gezondheidszorg	India	Goede en Beschikbare Medicijnen
6	Bayer AG	Gezondheidszorg	Duitsland	Goede en Beschikbare Medicijnen
7	Berry Plastics Group Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
8	BHP Group PLC	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Afbouw blootstelling steenkolen
9	Biogen Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
10	BMW	Duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Dialog Klimaattransitie
11	BRF SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Brazilië	Access to Nutrition
12	C.H. Robinson Worldwide, Inc.	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
13	Carnival plc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Human Capital
14	Casino, Guichard-Perrachon SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Leefbaar Loon
15	Conagra Brands, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Access to Nutrition
16	Costco Wholesale Corporation	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
17	Covestro AG	Basismaterialen	Duitsland	Industriële Energie-efficiëntie
18	Deutsche Post AG	Industrie	Duitsland	Klimaat en transport
19	DTE Energy Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
20	Endesa S.A.	Nutsbedrijven	Spanje	Afbouw blootstelling steenkolen
21	Enel SpA	Nutsbedrijven	Italië	Afbouw blootstelling steenkolen
22	Exxon Mobil Corp.	Energie	Verenigde Staten	Dialog Klimaattransitie
23	Fortescue Metals Group Ltd	Basismaterialen	Australië	Industriële Energie-efficiëntie
24	General Mills, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
25	Gilead Sciences, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
26	Grupo Bimbo SAB de CV	Niet-duurzame consumptiegoederen	Mexico	Access to Nutrition
27	Home Depot, Inc.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
28	Industrias Penoles SAB de CV	Basismaterialen	Mexico	Klimaatadaptatie en water
29	Infineon Technologies AG	Informatietechnologie	Duitsland	Klimaatadaptatie en water
30	Jardine Matheson Holdings Limited	Industrie	Hong Kong	Afbouw blootstelling steenkolen
31	Kellogg Company	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
32	Kroger Co.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
33	LyondellBasell Industries NV	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
34	Marathon Oil Corporation	Energie	Verenigde Staten	Dialogo Klimaattransitie
35	McDonald's Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
36	Meiji Holdings Co., Ltd.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Japan	Access to Nutrition
37	Mondi plc	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Plastics
38	Nestle S.A.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Zwitserland	Access to Nutrition
39	Newcrest Mining Limited	Basismaterialen	Australië	Klimaatadaptatie en water
40	Novartis AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
41	Nucor Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
42	OMV AG	Energie	Oostenrijk	Dialogo Klimaattransitie
43	PPG Industries, Inc.	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
44	Qorvo, Inc.	Informatietechnologie	Verenigde Staten	Klimaatadaptatie en water
45	Ralph Lauren Corporation Class A	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
46	Renault SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Dialogo Klimaattransitie
47	Rio Tinto plc	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Klimaatadaptatie en water
48	Roche Holding AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
49	Royal Ahold Delhaize N.V.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Leefbaar Loon
50	Royal Caribbean Cruises Ltd.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
51	RWE AG	Nutsbedrijven	Duitsland	Afbouw blootstelling steenkolen
52	Sealed Air Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
53	Sika AG	Basismaterialen	Zwitserland	Industriële Energie-efficiëntie
54	South32 Ltd.	Basismaterialen	Australië	Afbouw blootstelling steenkolen
55	Southern Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
56	Starbucks Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
57	Subaru Corp	Duurzame consumptiegoederen	Japan	Dialogo Klimaattransitie
58	Suntory Beverage & Food Ltd.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Japan	Access to Nutrition
59	Sysco Corporation	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
60	Tesco PLC	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Leefbaar Loon
61	The Coca-Cola Co.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Access to Nutrition
62	TJX Companies Inc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
63	Tyson Foods, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
64	Unilever NV	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Access to Nutrition
65	United Parcel Service, Inc. Class B	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
66	V.F. Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
67	Vanguard International Semicon	Industrie	Taiwan	Klimaatadaptatie en water
68	WEC Energy Group Inc	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen

6.5. Begrippen- en afkortingenlijst

TABEL 6.5.1 BEGRIPPENLIJST

Begrip	Uitleg
CO2-voetafdruk	Met behulp van een CO2-voetafdruk verkrijgt een organisatie inzicht in de totale uitstoot van broeikasgassen, veroorzaakt door de organisatie, een proces of een product.
Asset management	het professionele beheer van vermogens van particulieren en instituten gericht op het realiseren van een optimaal beleggingsresultaat.
Best in-class	De best in class-benadering voor sustainable investing betekent beleggen in ondernemingen die binnen hun sector vooroplopen op het gebied van voldoen aan ESG-criteria.
Corporate Governance	Het geheel van regels, praktijken en processen op basis waarvan een onderneming wordt bestuurd en het management wordt gecontroleerd. Corporate governance heeft betrekking op goede bestuurspraktijken en de basisprincipes, rechten, verantwoordelijkheden en verwachtingen van de directie van een organisatie. Een goed gestructureerd corporate governance-systeem stemt de belangen van alle belanghebbenden binnen een onderneming, zoals aandeelhouders, het management, klanten, leveranciers, financiers, de overheid en de gemeenschap, op elkaar af. Zo'n systeem ondersteunt de langetermijnstrategie van een onderneming.
Engagement	Een actieve dialoog tussen beleggers en ondernemingen op het gebied van milieu, maatschappij en corporate governance. Het aangaan van de dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille is een belangrijk instrument om financiële-, sociale en milieu risico's te beheersen, kansen te benutten en daarnaast positieve maatschappelijke impact te behalen.
ESG-integratie	De structurele integratie van informatie over factoren op het gebied van ESG in het besluitvormingsproces voor beleggingen. Duurzame beleggers geloven dat duurzaamheid een materiële impact heeft op het resultaat van ondernemingen. Rekening houden met financieel relevante duurzaamheidsinformatie leidt dan ook tot betere beleggingsbeslissingen.
Fiduciair management	Uitbesteding van werkzaamheden op het gebied van vermogensbeheer.
Leefbaar loon	Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing.
Normatieve dialoog	Het Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden.
Proxy voting	Stemmen op Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen. Proxy voting betekent stemmen bij volmacht. In Angelsaksische landen gebruikelijk systeem waarbij aandeelhouders op de vergadering van aandeelhouders kunnen stemmen zonder naar de vergadering toe gaan. Vaak wordt via online platformen een stem uitgebracht.
Remuneratiecommissie	Commissie die is samengesteld uit leden van de RvC die voorstellen doet aan de RvC over beloning en de overige arbeidsvoorwaarden van het bestuur (en soms ook het hogere management) van een onderneming. De commissie kan zich laten adviseren door externe deskundigen.
Stranded Assets	Stranded Assets zijn activa op de balans van ondernemingen die snel hun waarde verliezen als gevolg van gedwongen afschrijvingen door klimaatverandering. Dit komt doordat het vinden en opwekken van energie met fossiele brandstoffen onder druk staat door regelgeving om het klimaat te beschermen.
Thematische dialoog	De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld.
Uitsluiten	Het uitsluiten van sectoren of ondernemingen uit een beleggingsportefeuille als ze niet voldoen aan specifieke ESG-criteria. Beleggers kunnen ervoor kiezen een lijst van controversiële landen of ondernemingen uit te sluiten die niet voldoen aan internationale overeenkomsten of verdragen, zoals producenten van controversiële wapens.

TABEL 6.5.2 AFKORTINGENLIJST

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieu-impact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieurapportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.
ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
ISS ESG	...	Een onafhankelijk onderzoeksbureau
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveau's van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
MSCI		ESG data aanbieder
OESO Richtlijnen	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OECD Guidelines for Multinational Enterprises of en zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OECD lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 2 graden opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond vier thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabiliteit. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.

Disclaimer

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is opgesteld door Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren.

U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.